

Tampereen ammattikorkeakoulu
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Kumpula Anne
Virtanen Ulla Maija

Kehittämishanke

Omakohtaus, tutkivuus ja dialogisuus

Käsitteiden ymmärryksestä pedagogisiin kokeiluihin

Työn ohjaajat Pekka Kalli & Jukka Kurenniemi
Tampere 9/2011

Tampereen ammattikorkeakoulu
Ammatillinen opettajakorkeakoulu
Opettajankoulutuksen kehittämishanke

Kumpula, Anne; Virtanen, Ulla Maija
Omakohtaisuus, tutkivuus ja dialogisuus – käsitteiden ymmärryksestä pedagogisiin
kokeiluihin
51 sivua + 26 liitesivua
Syyskuu 2011
Työn ohjaajat Pekka Kalli & Jukka Kurenniemi

TIIVISTELMÄ

Kehittämishankkeessa tutkittiin sitä, mitä periaatteet omakohtaisuus, tutkivuus ja dialogisuus pedagogiikassa tarkoittavat, miten ne toteutuvat Tampereen Aikuiskoulutuskeskuksen Kotoutuminen ja monikulttuurisuus -koulutusosalalla (Kotomo) ja miten näitä periaatteita voisi toteuttaa nykyistä paremmin opetuksessa, tuntisuunnitelmissa ja myös parityöskentelyssä. Viitekehyksenä kehittämishankkeessamme toimi Timo Laineen ja Anita Malisen toimittama teos Elävä peilisali (2009).

Hanketyössä tehtiin aihepiiri- ja tuntisuunnitelmia Kotomon opettajatiimien käyttämien oppilaitoskohtaisten opetussuunnitelmien teemoihin. Suunnitelmat laadittiin niiden tarpeiden pohjalta, joita Kotomon tiimien kouluttajilta ja koulutuspäälliköiltä nousi esiin. Heidän kanssaan käytiin jatkuvaa keskustelua kehittämishankkeen toteuttamisen aikana. Monentasoiset dialogit muodostivat rungon suunnittelutyölle ja siitä etenimme lopullisiin aihevalintoihin.

Raportin osiksi aihevalintojen myötä muodostuivat dialogissa toistemme ja työtoveriemme kanssa osiot oppimaan oppiminen, oppimispäiväkirja sekä kulttuuri. Suunnitelmissa ja kokeiluissa kiinnitettiin omakohtaisuuden, tutkivuuden ja dialogisuuden lisäksi huomiota vaihtoehtoihin ja opetusta uudistaviin opetusmenetelmiin. Kehittämishankkeen aikana tuntisuunnitelmia kokeiltiin normaalissa opetustyössä.

Periaatteet omakohtaistuminen, tutkivuus ja dialogi ovat monella tapaa päällekkäisiä ja toisiaan tukevia. Kaikissa kolmessa periaatteessa tavoitellaan merkityksellisiä ja syvällisiä oppimiskokemuksia. Oppimisen tavoitteena on saada uutta tietoa ja syvällisempää ymmärrystä opittavasta asiasta. Dialogimaisessa ja tutkivassa oteessa työskenteleminen hyödyttää paitsi opetusta, myös käsityksiä hyvästä opetuksesta ja samalla auttaa ymmärtämään mistä merkityksellisessä oppimisessä on kyse.

Asiasanat: omakohtaisuus, tutkivuus, dialogisuus, oppimaan oppiminen, työssäoppiminen, opetuskokeilu

Sisällysluettelo

1 Käsitteiden kertomaa.....	4
2 Tavoite ja perustelut aiheen valinnalle.....	5
2.1 Kehittämishankkeen tavoite	5
2.2 Kehittämishankkeen konteksti	6
2.3 Kehittämishankkeen sisältö	7
3 Teoreettinen viitekehys	8
3.1 Omaehtoisuus.....	9
3.2 Tutkivuus	12
3.3 Dialogisuus.....	15
4 Työprosessin kuvaus	19
4.1 Dialogi työparin kesken	20
4.2 Dialogi koulutuspäälliköiden ja kouluttajien kanssa	21
4.3 Dialogeista aihevalintoihin	23
5 Pedagogiset kokeilut	26
5.1 Oppimaan oppiminen kotoutujille - aihepiirisuunnitelma	26
5.1.1 Opiskelutaitojen näyttäytyminen opetus suunnitelmissa	26
5.1.2 Koulutus päälliköiden ajatuksia opiskelutaitoteemaan	28
5.2 Työssäoppiminen - aihepiiri työelämä.....	32
5.2.1 Oppimispäiväkirja työssäoppimisjakson aikana	33
5.2.2 Oppijan prosessi	33
5.2.3 Oppimispäiväkirjan rakenne ja kirjoittamisprosessi	34
5.2.4 Ohjaajan prosessi	37
5.2.5 Valman ryhmä D:n oppimispäiväkirjakokeilu keväällä 2011	38
5.3 Kulttuuri-aihepiirin mahdollisuuksia	41
5.3.1 Tuntisuunnitelmia opetukseen	42
5.3.2 Kulttuuri, Kotomo ja oppimisympäristöajattelu	43
6 Yhteenveto ja arviointi.....	48
Lähteet.....	50
Liitteet	52
Liite 1: Poimintoja ajatusproesseista työparin kesken.....	52
Liite 2: Hankkeessa käytetty tuntisuunnitelmapohja	59
Liite 3: Lomake aiemman koulutus- ja opiskeluhistorian kartoittamiseksi	60
Liite 4: Oppimaan oppiminen kotoutujille -aihepiirisuunnitelma.....	65
Liite 5: Työssäoppiminen, työssäoppimispäiväkirjan ohjeistus	69
Liite 6: Esimerkki tuntisuunnitelmasta kulttuuri-aihepiiriin.....	73

1 Käsitteiden kertomaa

Opettajankoulutus on käsitteitä täynnä: pedagogiikka ja didaktiikka pohjana, lisämausteena hermeneuttinen kehä, skeema ja monet muut. Käsitteet saavat opiskelijan pohtimaan miten ne kaikki vaikuttavat opetukseen ja mitkä ovat oleellista tuntoa ja kuinka niitä tulee opetuksessa soveltaa. Kolme käsitettä: omakohtaisuus, tutkivuus ja dialogisuus herättivät mielenkiintomme ja päätimme lähteä tutkimaan niiden pedagogisia käyttömahdollisuuksia omakohtaisesti, tutkivasti ja dialogisesti.

Halusimme sekä ymmärtää käsitteet että kokeilla niitä käytännön opetustyössä ja siksi käännyimme työpaikkamme puoleen. Kiinnostavista aiheista monien dialogien kautta, huomioiden työkaveriemme toivomat aiheet, päädyimme tekemään merkityksellisiksi kokemiamme opetuskokeiluja. Tavoitteenamme oli pitää mainitut kolme käsitettä mielessämme läpi kokeilun ja raportoinnin, mikä osoittautui varsin motivoivaksi valinnaksi. Käsitteisiin palaaminen joka vaiheessa tuotti meille sen, että ne tulivat hyvin tutuiksi sen sijaan että olisimme pyörittelleet niitä kaikkien muiden käsitteiden suuressa joukossa. Kolme tarkastelemaamme käsitettä siis omakohtaistuivat.

Esittelemme kehittämishankkeemme raportissa ensin omakohtaisuuden, tutkivuuden ja dialogisuuden ”monella suulla”: ensin pohdimme Jyväskylän Aikuiskouluttajan pedagogisten opintojen raportojien kirjoittamaa, samalla vertailemme sitä työtoveriemme käsityksiin ja lisäksi peilaamme edellisiä omiin käsityksiimme. Tästä kaikesta syntyi teoreettinen viitekehysemme. Ymmärryksen kasvaessa hanketyön aikana kävimme monenlaisia dialogeja, sanan laajassa merkityksessä, ja raportoimme myös koko keskusteluprosessin; se on niin olennainen osa kolmen käsitteen ymmärryksen kehitystä. Tästä syntyi kappale työprosessista. Kolmantena kuvaamme hankeraportissa pedagogiset opetuskokeilumme, jotka kaikki olivat vahvasti käsitteiden omakohtaisuus, tutkivuus ja dialogisuus värittämiä, käsitteitä tavattiin monta kertaa kokeilujen aikana ja niiden merkitykset saivat koko ajan uutta sisältöä. Lopuksi raportissamme pohdimme omien taitojemme kehitystä osana koko hanketta sen lisäksi että mietimme mitä mahdollisuuksia kolme tarkastelemaamme käsitettä ja sovelluksemme lukijoillemme tarjoavat.

2 Tavoite ja perustelut aiheen valinnalle

2.1 Kehittämishankkeen tavoite

Tämän kehittämishankkeen tekijät ja kirjoittajat tutkivat sitä, mitä ja miten Jyväskylän yliopiston Aikuiskouluttajan pedagogiset opinnot (ns. APO) – kokonaisuutta ohjaavat toimintaperiaatteet *omakohtaisuus, tutkivuus ja dialogisuus* tarkoittavat, näkyvät ja toteutuvat Tampereen Aikuiskoulutuskeskuksen Kotomo – koulutusosalalla ja miten näitä periaatteita voisi toteuttaa nykyistä enemmän opetuksessa ja tuntisuunnitelmissa. Kehittämishankkeemme pedagogisissa kokeiluissa olemme pyrkineet toteuttamaan näitä kolmea periaatetta. Hankkeellamme oli myös emansipatorinen eli vapauttava tiedonintressi: tavoitteenamme oli laajentaa hankkeen tekijöiden ja Kotomon kouluttajien näkökulmia opetukseen siten, että hankkeen tulokset ja tuotokset avaisivat kullekin taholle uusia vapauksia ja sitä mukaa mahdollisuuksia opetukseen. Näitä mahdollisuuksia esittelemme pedagogisten kokeilujemme kautta, jotka ovat kehittämishankkeen aikana syntyneet erilaisina tuntisuunnitelmina ja yhtenä aihepiirisuunnitelmana. Viitekehyksenä kehittämishankkeessamme on toiminut Timo Laineen ja Anita Malisen toimittama teos *Elävä peilisali* (2009).

Kehittämishanketyössämme on edellä mainittujen kolmen pääperiaatteen lisäksi pyritty toteuttamaan myös muita periaatteita. Halusimme, että kehittämishankkeestamme on myös käytännön hyötyä esimerkiksi opetussuunnitteluun tai konkreettiseen opetustyöhön. Sen takia, halusimme heti alusta lähtien tehdä yhteistyötä Kotomon koulutuspäälliköiden ja kouluttajien kanssa ja kuunnella heidän tarpeitaan. Kotomossa opiskelijavolyymit kasvavat koko ajan ja opetuksen suunnitteluun käytettävää aikaa on suhteellisen vähän. Toiminnallisuus, yhteisöllisyys ja toimijalähtöisyys ovat näkyneet hanketyössämme siten, että kevään ja kesän 2011 aikana hanketyöskentelymme on muodostunut erilaisista palavereista Kotomon koulutuspäälliköiden ja koulutustiimien kanssa, meidän tekijöiden välisestä opetussuunnittelusta sekä varsinaisista pedagogisista kokeiluista joko yhdessä tai yksin työparin tai kouluttajien kanssa yhteistyössä. Olemme kokeneet hanketyömme prosessimaisen etenemisen työskentelytavaksi, joka itsessään on ollut pedagogisen kehittymisen väline meille tekijöille. Prosessin edetessä olemme

jatkuvasti työstäneet sitä, miten omakohtaisuus työssämme säilyy, mitä tutkivuus tarkoittaa ja miten dialogia käydään.

2.2 Kehittämishankkeen konteksti

Hankeraportin ja siihen liittyvät tunti- ja aihepiirisuunnitelmat ovat kirjoittaneet Anne Kumpula ja Ulla Virtanen, jotka molemmat ovat Tampereen Aikuiskoulutuskeskuksen (TAKK) työntekijöitä. Kumpula työskentelee kehittämishanketta tehdessä TAKK:n Ohjauspalveluissa ja Virtanen Kotoutuminen ja monikulttuurisuus –koulutusallalla ns. Kotomossa. Hankkeen työpareilla molemmilla on keskimäärin kymmenen vuoden ajalta kokemusta kotoutujista, maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden, työntekijöiden ja/tai työnhakijoiden kanssa työskentelystä ja ohjaamisesta. Molemmat ovat myös työskennelleet erilaisissa aiheeseen liittyneissä kansallisissa ja kansainvälisissä hankkeissa ja projekteissa (rahoittajina muun muassa Opetushallitus, ESR ja Leonardo da Vinci).

TAKK:n Kotomo on koulutusala, jossa järjestetään kotoutumiseen ja monikulttuurisuuteen liittyviä koulutuksia ja palveluja (muun muassa kieli-, kulttuuri- ja yhteiskuntakoulutusta, kielitestejä ja tutkintoon valmistavaa koulutusta). Kotomon koulutuksiin osallistuu päivittäin noin 400 opiskelijaa ja heidän opettajinaan toimii nelisenkymmentä kouluttajaa.

Kotomossa on paljon maahanmuuttajataustaisia opiskelijoita ja ryhmät ovat melko suuria. Työntekijöissä on paljon nuoria perheellisiä opettajia ja poissaolot vaivaavat etenkin talviaikaan flunssakaudella. Maahanmuuttajille suunnattujen eri kielikoulutusten opetussuunnitelmien edellyttämässä teemoissa on aiheita joihin tarvittaisiin aihepiiri- ja tuntisuunnitelmia, mitä sitten voisi soveltaa moneen opetukseen eri tiimeissä ja opetusryhmissä. Opettajilla on kokopäiväisen opetustyön rinnalla hyvin vähän aikaa käyttää opetuksen suunnitteluun. Myös toiminnallisuutta opetusmenetelmiin kaivataan. Käytännönläheisille aihepiiri- ja tuntisuunnitelmille on koulutusallalla tilausta.

2.3 Kehittämishankkeen sisältö

Kehittämishankkeen aikana tehtiin aihepiiri- ja tuntisuunnitelmia Kotomon kahden opettajatiimin käyttämien oppilaitoskohtaisten opetussuunnitelmien teemoihin. Suunnitelmat laadittiin niiden tarpeiden pohjalta, joita Kotomon tiimien kouluttajilta ja koulutuspäälliköiltä nousi esiin. Heidän kanssaan käytiin jatkuvaa keskustelua kehittämishankkeen toteuttamisen aikana. Suunnitelmissa ja kokeiluissa kiinnitettiin omakohtaisuuden, tutkivuuden ja dialogisuuden lisäksi huomiota toiminnallisiin ja vaihtoehtoisiin opetusmenetelmiin.

Kehittämishankkeen aikana tuntisuunnitelmia kokeiltiin myös normaalissa opetustyössä. Käytännön kokemukset jaetaan koko Kotomon kouluttajille syksyllä 2011 yhteisessä koulutusosalapalaverissa. Täten dialogi tulee jatkumaan vielä varsinaisen kehittämishankkeen jo päätyttyä. Kehittämishankkeen tuloksista hyötyvät Kotomossa vakinaisesti toimivat opettajat kuten myös sijaisiksi tulevat. Samoin tuloksista hyötyvät opiskelijat, koska hankkeen aikaiset kokeilut ja tuntisuunnitelmat perustuvat omakohtaisuuteen, tutkivuuteen ja dialogisuuteen; jotka kaikki ovat merkityksellisiä periaatteita myös opiskelijan työnsä kannalta.

3 Teorettinen viitekehys

Tampereen ammatillisen opettajankoulutuksen aikana tekijät tutustuivat Jyväskylän yliopiston Aikuiskouluttajan pedagogiset opinnot (APO) – opintokokonaisuuden periaatteisiin: omakohtaisuus, tutkivuus ja dialogisuus. Keväällä 2011 hanketyötä suunniteltaessa nämä periaatteet alkoivat kiinnostaa syvemmin ja näistä periaatteista syntyi lähtökohta työllemme. Koimme, että näiden kolmen periaatteen syvällisempi ymmärrys sekä käsitteiden periaatteiden tuominen ja toteutuminen käytännön opetustyössä voisivat mahdollistaa onnistuneen ja merkityksellisen oppimiskokemuksen syntymisen niin meille hanketekijöille opettajaopiskelijoina kuin myös pedagogisiin kokeiluihimme osallistuville opiskelijoille. Kiinnostuksemme johti meidät pohtimaan, miten voisimme kehittää omaa opetustamme näiden kolmen periaatteen mukaisesti? Lisäksi pohdimme, mitä opettajat ajattelevat näistä käsitteistä ja näkyykö nämä kolme periaatetta mahdollisesti heidän tämän hetkisessä opetustyössään, ja jos näkyy millä tavoin? Ja jos ei näy, miten myös muut opettajat voisivat toimia ja opettaa näiden periaatteiden mukaisesti?

APO -koulutuksen periaatteet ovat hankkeessamme olleet läsnä siis monella tasolla.

- Ensinnäkin purimme periaatteet omakohtaisesti itsellemme, tutkimalla sekä omia opetus- ja ohjauskäytäntöjämme että aiheesta muualla käytyjä diskursseja. Lähtökohtanamme oli Anita Malisen ja Timo Laineen teos *Elävä peilisali* (2009).
- Toiseksi me tekijät kävimme periaatteista ja käytännön opetuskokeiluista dialogia keskenämme läpi koko kehittämishankeprosessin ajan.
- Kolmanneksi purimme periaatteita kahden Kotomon kouluttajatiimin (Valma, Ammatilliseen koulutukseen valmistava koulutus maahanmuuttajille ja Avek, Aktiivisen ja verkostoituvan kotoutumisen perusteet) kanssa koskien heidän omaa opetustaan. Tiimit toteuttavat kieli-, yhteiskunta- ja kulttuurivalmennusta maahanmuuttajataustaisille opiskelijoille.
- Neljänneksi yhdessä tiimiläisten kanssa teimme Kotomoon kokeiluun ja käyttöön aihepiiri- ja tuntisuunnitelmia heidän omakohtaisesti ja tiiminä merkityksellisiksi kokemistaan teemoista. Tavoitteena oli saada vaihtoehtoisia opetusmenetelmiä nykykäytäntöjen rinnalle lähinnä yhteiskunta-, kulttuuri-,

työelämä- ja koulutusteemoihin. Tavoitteeksi asetettiin, että kokeilut leviävät myös muihin koulutusalan tiimeihin.

Pedagogisia koulutuskokeiluja teimme kevään ja alkukesän 2011 aikana tiimien (Avek ja Valma) opetusryhmien kanssa. Opetuskokeiluja ryhmässä toteutui yhteensä 4 kappaletta (Itseohjautuvuus/Avek, Kulttuuriteema/Avek, työssäoppimispäiväkirjan aloitus ja koonta/Valma). Hankkeemme teemaan sopivia kokeiluja tehtiin jo opettajankorkeakoulun näkökulmaopintojen aikana ja niistä olemme koonneet aineistoja (esimerkiksi tuntisuunnitelmia) verkkoalustoille työyhteisöämme varten. Opiskelijaryhmissä tehtyjen kokeilujen lisäksi olemme tehneet kokeiluluonteisia aineistoja (esimerkiksi oppimaan oppimisesta) kaikista aiheistamme ja myös ne löytyvät käyttämiltämme verkkoalustoilta. Kaikissa koulutuskokeiluissa nojauimme Jyväskylän kolmeen periaatteeseen, jotta pedagoginen toimintamme ja tuotteemme olisivat omakohtaisempaa, tutkivampaa ja dialogisempaa.

3.1 Omakohtaisuus

Lainetta (2009, 40-47) tiivistäen sekä tekijöiden ajatuksia omakohtaisuudesta kooten, oppimisen omakohtaisuuden vastakohtana on ulkokohtainen oppiminen, joka liittyy suorituskeskeiseen opiskeluasenteeseen. Jotta oppiminen omakohtaistuu, opittavien asioiden tulee konkretisoitua eli tulla opiskelijan omaksi toimintakykyisyydeksi; tämän me tekijät ymmärrämme niin, että omakohtaistunut tieto auttaa opinnoissa eteenpäin, hyödyttää arkista oppimista ja vaikuttaa myös toimintaan.

Omakohtainen, välitön kokemus syntyy vain siten, että toimimme kehollisesti aistien tässä ja nyt, ja että maailma jäsentyy meille kokemuksessa. Keho oppii toimiessaan ja kehollinen ymmärrys on perustaltaan sanatonta ja tiedostamatonta. Kehollinen ymmärrys muuttuu tietoiseksi ymmärrykseksi kun sitä reflektoidaan ja sanallistetaan ja sitä kautta sitä voi myös oppia ja opettaa. Itsetuntemus taas jäsentää kaikkea dialogissa muilta saatua tietoa, eli itsetuntemuksen lisääminen tukee uuden tiedon syntyä ja omakohtaistumista. Itse oppiminen näyttäytyy oppijan vastuuna ja velvollisuutena, ja opiskelijaa omaan ajatteluun kannustamalla hänen autonomiaansa tuetaan. Ohjaajan

tulee vetäytyä taka-alalle opetustilanteessa kun tavoitteena on opetuksen omakohtaistuminen; opiskelu tapahtuu itseä varten. (Laine 2009, 40-47.)

Kehittämishankkeen aikana me tekijät pohdimme paljon sitä mikä tekee oppimisesta merkityksellistä ja mitä kukin tieto itselle tarkoittaa sekä miten se kunkin oppimiseen ja pedagogisiin toimintoihin vaikuttaa. Reflektioimisen tärkeys nousi esille moneen kertaan ja keskeneräisyyden sietämisestä päästiin keskeneräisyyden tietoiseen hakemiseen. Myös ryhmäopetuksen ilmapiirillä ja ohjaamisen menetelmillä on iso merkitys siihen miten koimme omakohtaistumista syntyvän, reflektio vaatii aikaa ja tilaa.

Hanketyömme aikana kävimme keskustelua Kotomossa kahden eri koulutustiimin kanssa työmme lähtökohdaksi olleista periaatteista. Seuraavassa tuomme esiin ylöskirjaamamme asiat tiimin kouluttajien antamista merkityksistä liittyen omakohtaisuus-käsitteeseen. Tiimien esittämien ajatusten jälkeen olemme kirjanneet ylös joitain ajatuksia, joita meillä tekijöillä heräsi tiimien kanssa käydyistä keskusteluista koskien omakohtaisuus-käsitettä. Samalla periaatteella käsittelemme myös tutkivuus ja dialogisuus käsitteitä.

TAKK:n Valma-tiimin opettajien ajatuksia omakohtaisuudesta

- Omakohtaisuus on henkilökohtaistamista
- Tähän suuntaan opetus tulee menemään ja pitääkin mennä
- Ohjaavan opettajan työkenttä ja lähtökohdaksi on opiskelun omakohtaistuminen sekä ns. koppityössä että työharjoittelupaikoilla
- Opiskelija osaa hyvin sanoa, että “anna se ja se mulle”, eli he tietävät tarpeensa keskivertoisesti paremmin kuin aikaisemmat opiskelijavolyymit, mutta heitä pitää myös ohjata tekemään jotain tarpeidensa eteen
- Opittava asia on mielekästä, omakohtaista ja palvelee “minua” opiskelijaa
- Tarve oppia - oma sitoutuminen, omakohtaistaa opiskelun, ottaa vastuuta omasta oppimisestaan.

TAKK:n Avek-tiimin opettajien ajatuksia omakohtaisuudesta

- Opiskelijan kannalta aihepiirit sellaisia, että syntyy tarve sanoa jotain, kielen opetuksessa oppii kun muodostaa omia tarvitsemiaan lauseita
- Tunne, että tarvitsee asiaa myöhemminkin, haluaa myös korjata virheitään

- Oppimisen ajankohtaisuus, kysymys tulee kun se on opiskelijalle ajankohtainen, joskus ihan hassuunkin aikaan tunnilla/luokassa eri aihetta opetettaessa; joustoa opettajan aikatauluun löydyttävä näitä asioita varten
- Ajankohtaisuus myös aiheissa (muumiovanhus, kouluampuminen, maanjäristys ja tsunami Japanissa on käsiteltävä kun ne tapahtuvat)
- Käsitys opettajan roolista vaikuttaa oppimiseen, esim. jos opettaja on hyvä, silloin opiskelija kokee oppivansa vs. oppimisen omakohtaisuus voi olla myös este, jos käsitys opettajasta on negatiivinen
- Omakohtaisuus näkyy oppimiskäsityksissä myös siinä, että yhteenvedolla voidaan osoittaa mitä kaikkea päivän/jakson aikana on opittu, kun muuten opiskelija ei kokisikaan oppineensa
- Kotomon opetuksessa omakohtaisuus tarkoittaa myös sitä, että opetus/ohjaus lähtee opiskelijan tarpeista eivätkä ne aina selviä helposti (kulttuurisia tekijöitä)
- Omakohtaisuus on sitä kun joku asia oikeasti kiinnostaa
- Myös sitä, että jonkin asian suhteen itsellä on päivitystarve, tietää että osaamisessa on puutteita.

Tekijöiden kommentteja edellisiin opettajien ajatuksiin omakohtaisuudesta

- Omakohtaisuus liittyy läheisesti myös motivaatioon; oppimista syntyy kun oppijalla on tarve ja halu oppia jotain
- Jotta opiskelija ”oikeasti” oppii eli oppii syvällisesti ja oppiminen on merkityksellistä, tulee oppijan nähdä opituksessa ja opetettavassa asiassa selkeä hyöty omaan arkeen nähden. Oppiminen todellakin tapahtuu itseä varten.
- Oppija ei välttämättä aina huomaa oppineensa vaikka olisikin oppinut. Yhteenveto aina päivän päätteeksi oppituntien jälkeen on hyvä idea, tällöin oppija voi huomata oppineensa asioita.
- On tärkeää pitää mielessä se, että oppija tosiaankin on itse vastuussa omasta oppimisestaan. Opettaja ei voi siitä olla vastuussa. Kotomossa on maahanmuuttajaopiskelijoita, joiden käsitykset oppimisesta ja opetusmenetelmistä ja opettajan roolista voivat hyvinkin poiketa suomalaisesta. Myös opettajan rooli voidaan nähdä toisenlaisena kuin Suomessa – opettajajohtoinen oppiminen voi olla monessa kulttuurissa vielä ns. vallalla. Oppijan vastuu omasta oppimisesta nousi vahvasti esiin myös Kotomon

koulutuspäälliköiden kanssa käydyssä palaverissa. Tätä asiaa tulisi käydä opetuksessa läpi kaikkien uusien alkavien opiskelijoiden kanssa.

- Omakohtaisen oppimisen osalta opettajan roolilla on myös merkitystä – eli opetus ei ole opettajajohtoista ja opetuksen lähtökohta on oppijan tarpeissa. Opettajan tulee luottaa opiskelijan kykyyn ajatella ja oppia itsenäisesti. Opettaja on opetustilanteessa taka-alalla.
- Kysymys itsellemme: miten oppimisen omakohtaisuus näyttäytyy meille molemmille kehittämishankkeessamme ja miten se näyttäytyy pedagogisissa kokeiluissa opiskelijoille?

3.2 Tutkivuus

Tutkivaa oppimista tarkastelimme sekä Laineen (2009, 48-56) että Hakkaraisen, Longan ja Lipposen teoksen *Tutkiva oppiminen* (2004) kautta. Tutkivuudella edellisten kirjoittajien mukaan tavoitellaan uutta, syvällisempää ymmärrystä opittavasta asiasta. Tutkivuus edellyttää reflektoivaa otetta käsiteltävään asiaan ja kykyä kyseenalaistaa sekä asioita että siihen liittyviä näkökulmia. Tutkivuus tulee siitä, että esimerkiksi tutkii omaa toimintaansa ja kokemuksiansa, jotta tiedostaa omat työtapansa vaikkapa opettajana. Laine toteaaakin, että tutkiva asenne on laajasti ottaen halua ja pyrkimystä ymmärtää aiempaa paremmin maailmaa ja itseään sen osana (Laine 2009, 48).

Tutkivuus (APO-opettajankoulutuksessa) syntyy siitä, kun toiminta ja kokemus johtavat ymmärtämiseen, ymmärtäminen dialogiin toisten kanssa eli koetun reflektioon, pohtiminen johtaa uuden ymmärryksen soveltamiseen ja sitä kautta tutkivuus tuottaa taas toimintaa ja uusia kokemuksia. Tärkeää tutkivuuden kehittymisessä on oman ajattelutaidon kehittäminen (esimerkiksi omia työtapoja tiedostamalla ja tutkimalla), itsetuntemuksen kasvu, irrottautuminen tavoista ja totutusta, valmiiden mallien hylkääminen ja avoimuus tutkittavaa asiaa kohtaan. (Laine & Malinen 2009, 11-12; 48-56.)

Hankkeen tekijöille pedagogisten kokeilujen myötä tutkivuus aukeni kriittisyytenä ja ”miksi”-kysymyksinä, siinä miten opettaja tai ohjaaja saa opiskelijansa ohjaamaan toinen toisiaan entistä aktiivisemmin ja kuinka tutkiva oppiminen voi olla hyvin

konkreettista asian tutkimista, esimerkiksi Moodlessa toisten työssäoppimiskokemuksiin tutustumista ja niistä keskustelua.

Tutkivuus hankkeessamme liittyi myös opettajankoulutuksen aikana käsiteltyyn laajaan käsitteeseen tutkiva oppiminen. Hakkarainen, Lonka ja Lipponen (2004, 391) määrittelevät käsitteen tutkiva oppiminen seuraavanlaisesti: se on prosessi, jossa oppiminen etenee oppimisyhteisön jäsenten yhdessä asettamien ongelmien, käsitysten ja teorioiden sekä etsimänsä tieteellisen tiedon kehittävän arvioinnin ohjaamana. Kyselevyys ja ongelmalähtöisyys ovat tutkivan oppimisen keskiössä ja mielenkiintoista kyllä, samojen kirjoittajien mielestä tutkivan oppimisen tulisi tuottaa vastauksia sellaisiin ongelmiin, joita ei voida ratkaista aikaisemmin hankitun tiedon varassa ja joihin liittyy tiedonhaku erilaisista tiedonlähteistä, kokeilevat käsitteellistykset sekä uusien havaintoaineistojen hankinta (Hakkarainen, Lonka & Lipponen, 2004, 278-280). Tutkivuus on siis jotain jossa omakohtaisuus ja merkityksellisyys painavat enemmän kuin jo olemassa olevien teorioiden ja selitysten tulkinta ja tämän kaiken tulee aina liittyä toimintaan.

Seuraavaksi tuomme esiin ylöskirjattuja ajatuksia tiimin kouluttajien antamista merkityksistä liittyen tutkivuus-käsitteeseen. Tämän jälkeen tuodaan esiin tekijöiden kommentteja samaan teemaan.

TAKK:n Valma-tiimin opettajien ajatuksia tutkivuudesta

- Tutkivuus on ratkaisukeskeisyyttä, ongelmanratkaisua
- Opiskelijan omien tavoitteiden suuntaan menemistä, oman ajatuskulun kääntämistä/kääntymistä
- Menetelmänä tutkivuus tarkoittaa sitä, että opiskelijoiden tuleekin ottaa vastuuta ja Valma-vaiheessa viimeistään tulee hallita tutkivampi ote työskentelyyn

TAKK:n Avek-tiimin opettajien ajatuksia tutkivuudesta

- Tutkivuus on ahaa-elämyksiä, sitä kun huomaa jotain, kiinnostuu siitä, haluaa tietää
- Itsearviointia: esim. kun Poliisikoululla vierailaan kahteen kertaan ja toisen jälkeen huomaa miten paljon enemmän ymmärtää
- Itsearviointia: ohjauskeskustelussa opiskelija huomaa jonkin oman kehityksensä

- Puolen vuoden välein Averk arvioituttaa osaamista ja tavoitteiden saavuttamista (arvioidaan menneet ja tulevat)
- Miksi kysymykseen tulee hyviä vastauksia
- Kyselevä, kuunteleva opettajan rooli
- Itse etsimistä
- Perustelua
- Kotitehtävät, nekin ovat tutkimista
- Opettajalla “oikea tieto”
- Suunnitellut ja käytetyt somet: Wikispaces, Elgg työharjoittelujakson aikana

Tekijöiden kommentteja edellisiin opettajien ajatuksiin tutkivuudesta

- Myös tutkivuudessa korostuu oppijan oma vastuu oppimisestaan, kuten omakohtaisen oppimisenkin kohdalla
- Oppijalla on jokin tarve oppia eli voidaan ajatella, että hänellä on jokin ongelma ratkaistavanaan. Ongelman ratkaisuun ei vastausta annakaan opettaja, vaan oppija pohtii itse ongelmaa yksin tai yhdessä muiden oppijoiden kanssa sekä etsii tietoa ongelman ratkaisemiseksi.
- Opettaja ei ole tiedonjakaja ja ainoa tiedonlähde oppijalle. Opettajan rooli on enemmänkin olla kannustaja ja herättää oppijoiden ajatuksia kysymyksin sekä ohjata oppijaa kysymään tarpeellisia kysymyksiä itseltään ja toisilta oppijoilta.
- Jotta oppija innostuu tutkivuudesta, täytyy asian olla hänelle itselleen kiinnostava ja merkityksellinen.
- Tutkivuuden kautta pyritään ymmärtämään asiat paremmin – reflektointi tärkeää, kouluttajat mainitsevat erityisesti itsearvioinnin. Itsearviointi auttaa oppijaa ymmärtämään oman kehityksensä oppimisessa. Reflektointi auttaa näkemään asioita myös toisella tapaa ja toisesta näkökulmasta.
- Kysymys itsellemme: miten tutkivuus näyttäytyy meille molemmille kehittämishankkeessamme ja miten se näyttäytyy pedagogisissa kokeiluissa opiskelijoille?

3.3 Dialogisuus

Laine (2009, 56) toteaa, että omakohtaistuva ja tutkiva oppiminen ovat kytköksissä sosiaalisiin suhteisiin. Oppimista ei tule ymmärtää pelkästään opiskelijan suhteena opittavaan tietoainekseen eikä oppijan suhteena omaan kokemusmaailmaansa. Opitut asiat hahmottuvat opiskelijoille useinkin sen mukaan, millaisissa ihmisten välisissä suhteissa opiskelu tapahtuu.

Ihmisten välisiä vuorovaikutussuhteita voidaan kuvata dialogisuuden ja monologisuuden käsitteillä. Dialogisuus voidaan kääntää vastavuoroisuudeksi, ja monologisuudella viitataan yksisuuntaisiin suhteisiin. Monologinen keskustelu on paljon tavanomaisempi ilmiö kuin keskustelu vastavuoroisissa suhteissa. Monologinen, yksisuuntainen keskustelu koostuu erillisistä puheenvuoroista. Puheenvuorot eivät kierry keskustelussa hedelmällisesti toisen puheen ympärille, vaan ohittavat tai jopa kieltävät sen. (Laine 2009, 56–57.)

Myös Aarnio ja Enqvist (2001, 28) ovat käsitelleet dialogin ja monologin välistä eroa. He ovat listanneet eroja taulukossa 1.

Dialogi	Monologi
<ul style="list-style-type: none"> • yhdessä ajattelemista • monisuuntaista • lyhyet puheenvuorot • keskeneräistä ajatuksenkulkua • epäselvissä tilanteissa tiedustellaan • asiat pidetään avoimina riittävän pitkään tarpeen mukaan 	<ul style="list-style-type: none"> • yksin ajattelemista • yksisuuntaista • pitkät puheenvuorot • valmiit ajatukset • epäselvissä tilanteissa ollaan hiljaa • asiat yritetään paketoita valmiiksi mahdollisimman pian

Taulukko 1. Dialogin ja monologin erot (Aarnio ja Enqvist 2001, 28).

Dialogissa yhdessä ajatteleminen on oman ajattelun ja toisten ajattelun välistä yhteyttä. Yhdessä ajattelemisessa jokainen osallistuu omalla äänellään ja oman henkilöhistoriansa myötä rakentuneen merkitysperspektiivinsä kautta. Dialogissa syntyy sellaista ajattelun

kehittymistä, johon kukaan dialogiin osallistuva ei yksin pystyisi saavuttamaan. ”Vastavuoroinen keskustelu syntyy ajatusketjuista, joissa osallistujat kehittelevät ja jatkavat edellä esitettyjä ajatuksia, saavat niistä virityksiä ja oivalluksia” (Laine 2009, 57).

Aarnion ja Enqvistin (2001, 14-15) mukaan yhdessä ajatteleminen dialogissa perustuu ihmisten tasavertaiseen osallistumiseen. Tasavertaisesti osallistuessaan jokainen osallistuja on aktiivinen ja jokaisella osallistujalla on yhtäläinen oikeus ja arvo olla mukana yhtä painokkaasti mukana dialogissa. Tasavertainen osallistuminen johtaa kommunikatiiviseen suhteeseen ihmisten välillä. Kommunikatiivisella suhteella tarkoitetaan avointa ja toista kunnioittavaa tapaa ilmaista ja vastaanottaa tietoa, jonka myötä syntyy ihmisten välille keskusteluyhteys. Keskusteluyhteyden syntyminen sitouttaa ihmiset myös yhdessä tekemiseen. Dialogissa kukin osallistuja ”kantaa oman kortensa kekoon”.

Yhdessä ajattelemisen lisäksi vastavuoroisiin suhteisiin kuuluu vahvasti halu ymmärtää itseä ja omaa toimintaansa realistisesti sekä halu ymmärtää toista ihmistä. Onnistuneeseen dialogiin tarvitaan myös läsnäoloa, avoimuutta, aitoa kuuntelemista ja kysymistä. Esimerkiksi dialogissa aidolla läsnäololla tarkoitetaan kiinnostusta toisten puheeseen, toisten kuuntelemista ja vastaamista juuri keskustelun aiheena olevaan. Edellä luetellut onnistuneen dialogin vaatimukset tukevat myös oppimista. Vastavuoroinen keskustelu kehittää luovan ajattelun lisäksi myös taitoa ajatella kriittisesti ja reflektiivisesti. (Laine 2009, 57-59.)

Dialogiset suhteet edellyttävät ihmisiltä halua aitoon keskinäiseen yhteyteen. Aidon keskinäisen yhteyden syntyyn tarvitaan sille sopiva ilmapiiri. Sopiva ilmapiiri on sellainen, jossa osallistuja voi olla oma itsensä eikä hänen tarvitse pelätä tai hävetä osallistumisestaan dialogiin. Ohjaajalla on suuri merkitys sopivan ilmapiirin rakentamisessa. (Laine 2009, 60-61.) Lisäksi dialogisuuteen pyrittäessä ohjaajan olisi hyvä esittää kysymyksiä sen sijaan että hän tarjoaa valmiita vastauksia. Vastavuoroisuuteen pyrkivät ohjaajat vetäytyvät taka-alalle antaen näin tilaa opiskelijoiden välisen yhteyden muodostumiselle. (mt., 61.)

Dialogissa tavoitteena on, että dialogiin osallistuvat esittävät myös itse tärkeitä kysymyksiä, joihin he haluavat saada vastauksia. Oppiminen etenee siis kysymysten avulla. Ongelmien ratkaisusta seuraa aina uusia kysymyksiä. Oppimisprosessi syvenee ja samalla asioiden ja toimintatapojen osaaminen vahvistuu ja laajenee. Oppimisen tavoitteeksi asetettavan ongelman voi muodostaa mistä tahansa aihe-alueesta. Ajatusten kulkujen ketjut ja niistä seuraava toiminta ovat olennaista oppimisessa. (Aarnio & Enqvist, 2001, 24-26.) Tärkeää on tietysti, että dialogissa oppijayhteisö huolehtii myös siitä, että kysymyksiin saadaan vastauksia. Vastavuoroisessa keskustelussa on pyrkimys ymmärrysyhteyteen. Ymmärrysyhteyteen pyrkiminen ei tarkoita kuitenkaan samaa kuin yhteisymmärrys tai samanmielisyys. (Laine 2009, 59.) Dialogissa keskustelu jatkuu ristiriidoista tai vaikeuksista huolimatta. Tätä kautta ymmärrys asioista syvenee.

Seuraavaksi tuomme esiin ylöskirjattuja ajatuksia tiimin kouluttajien antamista merkityksistä liittyen dialogisuus-käsitteeseen. Tämän jälkeen tuodaan esiin tekijöiden kommentteja samaan teemaan.

TAKK:n Valma-tiimin opettajien ajatuksia dialogisuudesta

- Asiat selviävät dialogissa
- Vastavuoroista, omien ajatusten esiintuomista

TAKK:n Avek-tiimin opettajien ajatuksia dialogisuudesta

- Kaikessa ja kaiken aikaa
- Maahanmuuttajatyössä ei muuta voi ollakaan, koko ajan tarvitaan lisätsekkauksia
- Kumpikin saa ja antaa

Tekijöiden kommentteja edellisiin opettajien ajatuksiin dialogisuudesta

- Dialogisuutta pidetään erittäin tärkeänä osana oppimisprosessia, mutta luetaanko helposti kaikki käyty keskustelu dialogiksi. Näinhän ei siis ole dialogisuuden määritelmään tutustuttaessa. Tähän ajatukseen päädyin, kun pohdin Avek-tiimin kommenttia ”lisätsekkauksesta”, jolla ymmärsin, että opettajan on koko ajan tarkistettava, että puhutaanhan samasta asiasta.
- Vastavuoroisessa keskustelussa määritelmä: kumpikin osapuoli saa ja antaa pitää täysin paikkaansa; ymmärrys opittavasta asiasta syvenee.

- Omien ajatusten esiintuominen rohkeasti on tärkeä osa ajatustenkulkua dialogissa. Esiin tuotujen ajatusten ei tarvitse olla valmiita ajatuksia, itsestä ainakin tuntuu, että usein keskeneräiset ajatukset johtavat luovempaan ajatteluun ja tätä kautta ajatuksenkulku on rikkaampaa. Dialogissa on tärkeää omien ajatusten esiintuonin lisäksi olla todellakin läsnä ja aidosti kuunnella, mitä ajatuksia muilla dialogiin osallistujilla on.
- Maahanmuuttajien opetuksessa dialogisuuden kautta myös opiskelijoiden kielitaito paranisi huomaamatta puheen tuottamisen osalta. Omien kokemusten mukaan maahanmuuttajilla on usein omien ajatusten tuominen suomeksi vaikeaa. Dialogisuuden myötä myös tämä taito kehittyisi. Myös paljon perään kuulutettu oppijan oma vastuu oppimisestaan kasvaa dialogisuuden myötä.
- Kysymys itsellemme: miten dialogisuus näyttäytyy meille molemmille kehittämishankkeessamme ja miten se näyttäytyy pedagogisissa kokeiluissa opiskelijoille?

Edellä esitettyihin kolmeen periaatteeseen; omakohtaisuus, tutkivuus ja dialogisuus tutustuminen ja niistä käydyt keskustelut, ovat useammankin kerran matkan varrella eri yhteyksissä antanut tunteen siitä, että tämä sama asia ja mainittu ominaisuus liittyy myös toiseen käsiteltävissä olevista periaatteista. Myös Laine (2009, 62) on todennut, että omakohtaistuminen, tutkiva asenne ja ihmisten välinen vastavuoroisuus ovat monella tapaa päällekkäisiä ja toisiaan tukevia toimintaperiaatteita.

4 Työprosessin kuvaus

Ajatus yhteisestä kehittämishankkeesta syntyi nopeasti ja helposti hankkeen tekijöiden kesken. Kuten hankeraporttimme alussa olemme kuvanneet, on hanketyön pohjalla ollut halu perehtyä paremmin Jyväskylän yliopiston Aikuiskouluttajan pedagogiset opinnot – kokonaisuutta ohjaaviin kolmeen toimintaperiaatteeseen: omakohtaisuus, tutkivuus ja dialogisuus. Nämä kolme periaatetta ovat olleet mielessämme koko hankeprosessin ajan ja näihin käsitteisiin olemme palanneet kerta toisensa jälkeen hanketyömme eri vaiheissa.

Päätöstä yhteisestä kehittämistyöstä helpotti myös se, että molemmat halusimme tehdä hankkeen, josta olisi myös käytännön hyötyä työpaikallamme. Työskentelemme saman työnantajan palveluksessa ja molempia yhdistää työkokemus maahanmuuttaja- ja monikulttuurisuusasioiden parissa. Tätä kautta oli luontevaa lähteä hakemaan kehittämishankkeen aihetta Tampereen Aikuiskoulutuskeskuksen kotoutuminen ja monikulttuurisuus -koulutusosalta (Kotomo). Sovimme myös heti alusta alkaen, että vaikka teemme yhteisen hanketyön, voimme molemmat keskittyä hankkeessamme sellaiseen teemaan, joka itseä kiinnostaa. Näin aiheet, joihin syventyisimme, olisivat molemmille hyvin omakohtaiset.

Alusta alkaen, meillä oli tiedossa, että erilaisista elämäntilanteistamme johtuen, joudumme työstämään kehittämishankettamme jonkin verran eriaikaisesti, mutta toki myös yhteistä aikaa koimme tarvitsevämme. Kehittämishankesuunnitelmaan rakensimme alustavan aikataulun hanketyömme etenemiseksi. Aikataulussa on tarpeen mukaan joustettu. Eriaikaisuus hanketyön teossa on koskenut erityisesti pedagogisia kokeilujamme, joissa molemmat ovat toteuttaneet itseään kiinnostavaa teemaa omalla aikataululla. Toki olemme käyneet dialogia keskenämme jatkuvasti myös pedagogisten kokeilujen ajan. Pedagogissa kokeiluissa olemme joitain osioita yhdessäkin toteuttaneet, kuten muutamia opetustunteja suunniteltuineen ja opetuskokeiluineen.

Koska halusimme hanketyöstämme olevan käytännöllistä hyötyä, päätimme, että tiedustelemme kotoutumis- ja monikulttuurisuus koulutusalan koulutuspäälliköiden ja kouluttajien ajatuksia kehittämistarpeista. Sovimme erilaisia tapaamisia koulutustiimien

ja koulutuspäälliköiden kanssa. Keskusteluja aiheesta käytiin kasvotusten ja sähköisesti. Yhteistyötä tehtiin koulutusalan kanssa hanketyön eri vaiheissa. Tavoitteenamme oli, että kokeilujemme tulokset hyödyttäisivät Kotomoa konkreettisella tasolla myös hanketyön päätyttyä.

Tässä kappaleessa 4 tarkoituksemme on kuvata sekä työprosessimme eri vaiheita että keskeisiä toimintatapojamme hanketyön eri vaiheissa. Koko työmme ehkä merkittävin ja opettavaisin kokemus on ollut meidän hanketyöntekijöiden välinen dialogi, jota kuvaamme tarkemmin seuraavassa alaluvussa 4.1. Tietysti muun muassa omakohtaisten aiheidemme valikoitumisessa oli tärkeänä osana käydyt keskustelut Kotomon koulutuspäälliköiden ja kouluttajien kanssa. Tätä keskusteluyhteyttä kuvaamme alaluvussa 4.2. Alaluvussa 4.3 pyrimme kuvaamaan niitä valintoja, joiden kautta päädyimme pedagogisten kokeilujemme aihevalintoihin.

4.1 Dialogi työparin kesken

Tärkeä osa työskentelyämme työpareina oli jatkuva dialogin käyminen ja sen (osittainen) dokumentoiminen. Työskentelyssämme halusimme säilyttää kummankin henkilökohtaisen mielenkiinnon aiheisiin (omakohtaisuus) ja vapauden tutkia sitä aihetta tai aihepiiriä mikä kumpaakin kiinnosti ja mikä kyseiseen toimintaympäristöön sopi. On ollut hienoa nähdä miten kolmen periaatteen jatkuvan kokeilemisen myötä oma keskeneräisyyden sietokyky ja jopa sen vaaliminen tuottaa parempaa tulosta sekä yksilö- että työparityöskentelynä.

Jatkuva dialogi meidän työparien kesken sisältää kaikki käydyt keskustelumme hankkeen suunnittelusta, toteutuksesta ja pedagogisista kokeiluista aina raportointi- ja esittelyvaiheeseen asti. Dialogia olemme käyneet sekä kasvotusten että sähköisesti. Sähköistä keskustelua olemme käyneet erilaisten sähköisten työvälineiden, kuten sähköpostin, GoogleDocsin (wikialusta) ja Moodlen (sähköinen oppimisympäristö) välityksellä. Dialogin tarkastelun kannalta ovat parhaiten dokumentoituneet sähköisesti käydyt keskustelumme. Meille toki yhtä antoisia asiallisesti ovat olleet kasvokkaiset tapaamisemme. Dialogissa toinen usein jatkaa ajatusta siitä mihin se itsellä jäi tai jumiutui. Hanketyömme aikainen työparien välinen dialogi täyttää mielestämme täysin

vastavuoroiselle keskustelulle asetetut vaatimukset. Olemme yhdessä ajatelleet ja perehtyneet aiheeseen, etsineet tietoa ja yhdistäneet sitä toimintaan yhdessä työstämällä. Olemme tutkineet asioita ja saaneet uutta ymmärrystä ja löytäneet myös itsestämme uutta osaamista. Olemme vuorollamme olleet sekä tiedonrakentajia että - vastaanottajia. Koemme, että olemme molemmat kantaneet oman kortemme kekoon hanketyötä tehdessämme. (vrt. Aarnio & Enqvist, 2001, 16.)

Vastavuoroinen keskustelu syntyy siis ajatusketjuista, joissa osallistujat kehittelevät ja jatkavat edellä esitettyjä ajatuksia, saavat niistä virityksiä ja oivalluksia. Olemme koonneet raporttimme liitteeksi 1 poimintoja ajatusprosesseista työparin kesken. Tavoitteenamme on kuvata sitä miten ajatusprosessi dialogissa kehittyy. Poiminnat on otettu sähköpostitse käymästämme ajatustenvaihdosta. Olemme kursivoineet dialogeista tiettyjä tekstipätkiä, jotka olemme kokeneet meidän kehittämishankkeemme kulun kannalta merkityksellisiksi. Kaikkia esitettyjä ajatuksia ei ole toteutettu, mutta olemme kokeneet, että nämä ajatusketjut ja niistä seurannut toiminta ja keskustelu ovat olleet olennaisia oppimisemme kannalta.

4.2 Dialogi koulutuspäälliköiden ja kouluttajien kanssa

Dialogi kotoutumisen ja monikulttuurisuus -koulutusalan eli Kotomon kouluttajien ja koulutuspäälliköiden kanssa on ollut meille kehittämishankkeemme kannalta merkityksellistä monesta näkökulmasta. Dialogia kouluttajien ja koulutuspäälliköiden kanssa on käyty sekä kasvotusten että sähköisesti. Sähköisenä keskusteluvälineenä on ollut sähköposti. Olemme tavanneet kouluttajia tiimeittäin että yksittäin. Yhteistyötä on tehty myös käytännössä esimerkiksi pedagogisten kokeilujen yhteydessä opetustunneilla.

Omakohaisten kehittämisteemojemme kannalta olivat olennaisia ne aiheet, joita nousi kehittämistarpeina koulutuspäälliköiden ja kouluttajien kanssa käydyissä tapaamisissa ja sähköpostiviesteissä kyseiselle koulutuslalle. Lisäksi osana oman ymmärryksemme syventämistä tutkimuksen alla olevien kolmen periaatteen: omakohtaisuus, tutkivuus ja dialogisuus – osalta, oli tärkeää käydä keskustelua kouluttajatiimien kanssa näistä käsitteistä ja siitä, miten nämä periaatteet toteutuvat tällä hetkellä heidän opetuksessaan.

Näitä tiimien käsityksiä kolmesta periaatteesta on tuotu esiin aiemmin hankeraporttimme kappaleessa 3.

Kotomosta nousi erityisesti kouluttajilta monenlaisia toiveita ja ajatuksia erilaisista kehittämiskohteista ja –teemoista koskien heidän opetusaihealueitaan kieli-, kulttuuri- ja yhteiskuntateemoihin. Ehdotukset vaihtelivat laajoista aihepiirikokonaisuuksista yksittäisiin aihealueisiin ja konkreettisten materiaalien ja opetustehtävien tuottamiseksi tiettyihin teemoihin. Kehittämisasiheiksi toivottiin esimerkiksi kielen oppimisen yhteensovittamista työelämän ja koulutuksen teemoihin, tutkinnon perusteiden tuomista osaksi olemassa olevaa ammattiprojektia sisällyttäen siihen erilaisia tutkivia tehtäviä, työelämäsertifikaatin rinnalle toivottiin vaihtoehtoisia tapoja ja materiaaleja käsitellä sertifikaatin sisällä olevia teemoja. Lisäksi toivottiin olemassa olevan yhteiskuntatietosisäön päivittämistä, työelämäetiedouden/ohjauksen välineeksi erilaisia harjoituksia ongelmalähtöistä oppimista hyödyntäen sekä uusia työkaluja ohjauksen välineeksi, oppimispäiväkirjaa työssäoppimisjaksolle ja yhteistä aihepiirisuunnitelmaa Kotomoon opiskelutaidot teemaan - muiden muassa.

Esitetyistä aiheista ja ideoista moni oli todella mielenkiintoinen ja niitä olisi voinut useampaakin aihetta lähteä tutkimaan lisää, koska ne olisivat olleet omakohtaisesti kiinnostavia aiheita. Rajausta ja valintoja on kuitenkin tämän tyyppisessä hanketyössä tehtävä. Näitä omakohtaisia aihevalintoja kuvaamme tarkemmin seuraavassa alaluvussa 4.3.

Vaikka kehittämishankkeemme käytännön kokeilut ovat ohi ja hankkeen raportti on tehty, jatkuu dialogimme kyseisen koulutusalan kanssa. Tulemme esittelemään koko koulutusosalalle pedagogiset kokeilumme. Tavoitteena on, että kokeilut siirtyvät osaksi koulutusalan opetustoimintaa.

4.3 Dialogeista aihevalintoihin

Kehittämishankkeemme työprosessin keskeisessä osassa ovat käytyjen dialogien lisäksi olleet myös tuntisuunnitelmat ja opetuskokeilut. Olemme käyttäneet pedagogisten kokeilujemme yhteydessä Virtasen opettajaopinnoissaan kehittämää tuntisuunnitelmapohjaa sekä tuntisuunnitelmien että oppimaan oppiminen kotoutujille - aihepiirisuunnitelman kuvaamisessa. Tyhjä tuntisuunnitelmapohja on hankeraportin liitteenä 2.

Kotomon koulutuspäälliköiden ja kouluttajien esiin tuomista lukuisista mielenkiintoisista kehittämiskohteista meidän tuli tehdä valintamme pedagogisiksi kokeiluiksi. Päädyimme valitsemaan omakohtaiset aiheemme omien mielenkiintojemme pohjalta. Tässä kappaleessa kuvaamme aihevalintojamme yksityiskohtaisemmin ennen kuin esitämme hankkeemme pedagogiset kokeilut kappaleessa 5. Pedagogisten kokeilujen kuvausten yhteydessä tuomme esiin koulutuspäälliköiden ja kouluttajien kanssa käytyä dialogia erityisesti niistä seikoista, jotka olivat merkityksellisiä kyseisten aiheiden valikoitumisessa.

Kumpulalle omakohtaisen kehittämisasiheen lopullinen valinta vei aikaa. Useista esitetyistä aiheista loppujen lopuksi Kumpula valikoi kahden teeman väliltä, jotka olivat maahanmuuttajien ammatinvalinta tai opiskelutaidot. Jo alkuvaiheessa hankesuunnitteluumme oli toinen koulutusalan koulutuspäälliköistä nostanut esiin opiskelutaidot teeman erittäin tärkeänä kehittämiskohteena. Koulutusosalalla järjestetään monenlaista kieli- ja kulttuurikoulutusta maahanmuuttajille. Työvoimapolitiittisena koulutuksena järjestetään vuosittain Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutusta (ns. kotokoulutus). Kotoutumiskoulutusta kehitetään parhaillaan valtakunnallisesti sekä rakenteellisesti että pedagogisesti. Tämän lisäksi, raportissa jo aiemmin mainitut koulutustiimit järjestävät Maahanmuuttajien ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavaa sekä Avek (aktiivinen ja verkostoituva kotoutuminen) -koulutusta. Kaikissa näissä koulutuksissa opiskelutaidot liittyvät koulutusten opintokokonaisuuksiin. Opiskelutaidot nousevat esiin edellä mainittujen koulutusten opetussuunnitelmissa sekä valtakunnallisten opetussuunnitelmasuosituksen (kotokoulutus ja Valma) että oppilaitoskohtaisten opetussuunnitelmien tasolla.

Opiskelutaitoja ja siihen liittyviä teemoja opetetaan koulutuksissa käytännössä, mutta mitään yhteistä aihepiirisuunnitelmaa ei aiheeseen ole tehty. Myöskään aiheen opetus ei ole järjestelmällistä, vaan kukin opettaja opettaa teemaan liittyviä aiheita oman kiinnostuksensa mukaisesti. Erityisesti koulutuspäälliköiltä nousi esiin toive, että ainakin kotoutumiskoulutukseen olisi hyvä saada yhtenäinen aihepiirisuunnitelma. Tähän teemaan tehtyä aihepiirisuunnitelmaa voisivat hyödyntää kuitenkin myös muut Kotomon kouluttajat.

Kun Kumpula teki lopullisen päätöksen ottaa kehittämisaiheekseen opiskelutaidotteeman, hän päätti nimetä teeman ja aihepiirin oppimaan oppimisen teemaksi kotoutujille. Ennen aihevalintaa Kumpula oli omissa opettajaopinnoissaan pohtinut, että olisi hyvä tutustua pedagogisten opintojen aikana sähköiseen oppimisympäristö Moodleen opettajanäkökulmasta. Omakohtaisen pedagogisen kokeilun osalta Moodlesta tulikin Kumpulalle keskeinen työväline, koska hän päätyi tekemään Oppimaan oppiminen kotoutujille -aihepiirisuunnitelmansa Moodleen. Kumpula rakensi teeman ympärille verkkokurssipohjan tieto- ja tehtäväosioineen. Kumpulan pedagoginen kokeilu kuvataan tarkemmin luvussa 5.1. Moodlesta tuli myös työväline koko kehittämishankkeemme raportointiin ja esittelyyn. Pedagogisten kokeilujen myötä tuntisuunnitelmia tuli niin paljon, että niitä kaikkia ei ollut järkevä tuoda tämän raportin liitteiksi. Moodlen käyttäminen osana raportointia ja hanke-esittelyämme lähti itse asiassa liikkeelle meidän työparien välisestä ajatuksenkulusta, jonka päätimme sitten käytännössä myös toteuttaa. Moodle mahdollistaa myös tuntisuunnitelmien jakamisen Kotomon kouluttajien kanssa.

Virtaselle mielenkiintoisia ja omakohtaisesti kiinnostavia aiheita läpi koko opettajankoulutuksen olivat erilaisten opetusmenetelmien käyttö osana tuntisuunnittelua ja uusiin käsitteisiin perehtyminen. Linja jatkui kehittämishankkeessa, sillä opetusmenetelmä nousi jälleen keskiöön kun oppimispäiväkirjasta tuli ehkä kiinnostavin osa opetuskokeiluja.

Hanketyön aluksi kuitenkin kahden Kotomon tiimin - Valman ja Avekin - opettajien kanssa keskustellessa Virtasen huomio kiinnittyi monenlaisiin opetusmenetelmiin, etenkin kun hän piti mielessään kolme tarkastelemaamme käsitettä. Kotomon Avektiimissä on muun muassa käytössä ns. verkostoitumisviikko, jonka aikana kukin

opiskelija valitsee noin kahdenkymmenen vierailukohteen joukosta viitisen kohdetta, tutustuu niihin ja raportoi niistä opettajille (omakohtaisuus, tutkivuus, dialogisuus). Tähän liittyen pohdimme työparin ja opettajien kanssa miten viikon anti tuodaan koko ryhmän dialogiin, kuinka itseohjautuvia opiskelijat verkostoitumisessaan ovat ja dialogisuudesta sekä oppimaan oppimisesta kehittyikin Kumpulan intressejä, joista hän edellä jo kertoi.

Opetusmenetelmäkeskusteluissa Valma-tiimistä nousi yksi toive limittää yhteiskunnallisia aiheita suomen kielen opetukseen entistä tiukemmin; toive, johon emme ehtineet pureutua, varsinkaan kun kumpikaan emme ole kielenopettajia. Toinen Valman toive kuitenkin kiinnitti Virtasen huomion ja työssäoppimisjaksolle lähtemässä ollut ryhmä sekä samalla opettajien uudenaikaiset yhteydenpitotoiveet yhyttivät suunnittelemaan oppimispäiväkirjaan perustuvan opetuskokeilun. Tässä kokeilussa yhdistyivät kaikki: kokeilu oli Virtaselle omakohtaisesti hyvin kiinnostava, kenttä oli uudehko ja tutkittavaa oli paljon. Myöskin oppimispäiväkirjaprosessi opettajankoulutuksesta oli tuoreena käynnissä ja Virtasella muistissa. Lisäksi Valman opettajat olivat kiinnostuneita kokeilusta. Edellä mainitut olivat molemmat seikkoja, jotka osaltaan vaikuttivat hyvän dialogin syntyyn. Valman ohjaava opettaja ohjasi jo aikaisin keväällä prosessia siihen suuntaan, mikä Virtasta kiinnosti, eli vuorovaikutusta lisäävään kokemustenjakoprosessiin, menetelmänä oppimispäiväkirja. Kokeilussa päätettiin tavoitella sitä, että oppimispäiväkirja ei ole vain kirjoittajan itsensä käytössä, vaan sen sisältöä voitaisiin käyttää opetuksessa monessakin muodossa. Näin syntyi yksi aihevalinta, jota käsitellään tarkemmin tämän raportin kappaleessa 5.2.

5 Pedagogiset kokeilut

Tässä kappaleessa kehittämishankkeen tekijät kuvaavat omakohtaisia pedagogisia kokeilujaan. Alaluvussa 5.1 Kumpula kuvaa oppimaan oppiminen kotoutujille – aihepiirisuunnitelmaa. Alaluvussa 5.2 Virtanen kuvaa työssäoppimispäiväkirjan muotoutumista osana työelämän aihepiiriä sekä alaluvussa 5.3 kulttuuri-aihepiirin erilaisia tuntisuunnitelmamahdollisuuksia.

5.1 Oppimaan oppiminen kotoutujille - aihepiirisuunnitelma

Kumpulan valitessa opiskelutaidot teeman hän päätti nimetä pedagogisen kokeilunsa oppimaan oppiminen kotoutujille – aihepiiriksi. Tavoitteena oli rakentaa opiskelutaidot teemaan oma aihepiirisuunnitelma hyödyntäen sähköistä oppimisympäristöä Moodlea.

5.1.1 Opiskelutaitojen näyttäytyminen opetussuunnitelmissa

Kumpulan aihevalinnan varmistuessa hän sopi Kotomon koulutuspäälliköiden kanssa tutustuvansa opetushallituksen antamiin valtakunnallisiin opetussuunnitelmasuosituksiin Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen sekä Maahanmuuttajien ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavan koulutuksen osalta sekä niiden, että Avek (aktiivinen ja verkostoituva) koulutuksen oppilaitoskohtaisiin opetussuunnitelmiin ennen heidän tapaamistaan.

Opiskelutaidot nousevat erittäin vahvasti esiin opetussuunnitelmissa. Erityisesti Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen valtakunnallisessa opetussuunnitelmasuosituksessa opiskelutaidot on laaja opintokokonaisuus muiden joukossa. Mainitun suosituksen mukaan opiskelutaidot-opintokokonaisuuden keskeisiä sisältöaiheita ovat:

- Suomalainen opiskelukulttuuri ja opiskelumuodot
- Koulutuksen eri muodot ja koulutukseen hakeutuminen
- Aikuisten koulutusmahdollisuudet

- Oman oppimistavan hahmottaminen ja tavoitteiden asettaminen omalle opiskelulle
- Oma asema koulutusjärjestelmässä
- Aikaisemmin suoritetun tutkinnon rinnastaminen tai tunnustaminen
- Tiedonhankinta- ja yhteistyötaidot.

Avek–koulutuksen oppilaitoskohtaisessa opetussuunnitelmassa opiskelutaidot kuuluvat suomen kielen opintokokonaisuuteen, joka on määritelty 7-10 opintoviikon suuruiseksi kokonaisuudeksi. Oppilaitoskohtaisessa opetussuunnitelmassa on mainittu Avek-koulutuksen tavoitteiksi:

- Saavuttaa oppijalle valmiudet omatoimiseen opiskeluun
- Opiskelija oppii erilaisia opiskelutekniikoita
- Opiskelija tutustuu suomalaiseen opiskelukulttuuriin
- Opiskelija ymmärtää roolinsa itsenäisenä oppijana ja tiedonhankkijana
- Koulutuksessa vahvistetaan sekä tiedonhaku- että oppimaan oppimisen taitoja.

Maahanmuuttajien ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavan koulutuksen oppilaitoskohtaisessa opetussuunnitelmassa nousee esiin muun muassa seuraavaa koskien opiskelutaitoja: *koulutuksessa kehitetään opiskelijan oppimisvalmiuksia, koulutus sisältää muun muassa projektimuotoista työskentelyä... jonka sisältöihin yhdistetään mm. ryhmätyötaitot, tiedonhaku- ja tietotekniikkataidot, prosessimainen työskentelytapa ja itsenäisen työskentelyotteen kehittäminen.* Valmistavassa koulutuksessa varsinainen opiskelutaidot-teema on osa opiskelu- ja ammatinvalintataidot -teemaa, jossa teeman opintoviikkomäärä on kokonaisuudessaan 4-12.

Opiskelutaitoteemaan kuuluvat valmistavan koulutuksen osalta:

- Suomalainen koulutusjärjestelmä ja opiskelutaidot
- Itsenäinen opiskeluote
- Suunnitelmallinen ja tavoitteellinen opiskelu
- Oman kielitaidon ja kielenoppimisen arviointi
- Ryhmätyötaitojen kehittäminen
- Oman osaamisen ja oppimisen arvioiminen.

Opetussuunnitelmiin perehtymisen lisäksi Kumpula tutustui Jyväskylän yliopistossa tehtyyn kehittämissuunnitelmaraporttiin Osallisena Suomessa, joka on ajankohtainen selvitys ja suunnitelma maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseksi. Kehittämissuunnitelmassa esitetään ratkaisuja kotoutumisen ja kotoutumiskoulutuksen kehittämiseksi valtakunnallisella tasolla.

5.1.2 Koulutuspäälliköiden ajatuksia opiskelutaitoteemaan

Kumpula tapasi kehittämisaiheensa tiimoilta Kotomon koulutuspäälliköt 9.6.2011. Opiskelutaitoja on koulutuslalla kyllä opetettu, mutta varsinaista yhteneväistä aihepiirisuunnitelmaa teemaan ei ole rakennettu. Opiskelutaitojen opetus on ollut hyvin vaihtelevaa, riippuen kunkin opettajan omasta panoksesta ottaa oppimisteemaan liittyviä aiheita esiin ryhmänsä kanssa. Koulutuspäälliköiden kanssa käydyssä dialogissa nousi opiskelutaidot-aihepiiriin liittyen seuraavia asioita, joita heidän mukaansa olisi aihepiirin sisällä hyvä ottaa huomioon:

- Opiskeluun ja oppimiseen liittyvien käsitteiden avaaminen ja niiden konkretisoituminen opiskelijoille kuten itsearviointi ja itseohjautuvuus
- Opetusmuotojen, kuten työssäoppiminen ja etäopiskelu, kuvaaminen
- Opiskelijan vastuu omasta oppimisestaan; oppijan oma aktiivisuus tärkeä
- Oma motivaatio opiskelulle, kuten motiivit kielenoppimiselle sekä omien tavoitteiden asettaminen
- Yleisesti on hyvä pitää mielessä, että kieli- ja kulttuuriopiskelujen tavoitteena Kotomossa on mm. saavuttaa riittävät valmiudet jatko-opintoihin
- Oppimiskulttuurit erilaisia, esim. jostain kulttuureista tulevat opiskelevat usein pänttäämällä yksityiskohtia; tyyli ei välttämättä edistä opittavan asian ymmärtämistä
- Oppimisesteisiin on tukea saatavilla; tämä tieto hyvä välittää oppijoille, sekä se, että oppimisvaikeuksissa ei ole kyse oppijan huonommuudesta toisia kohtaan
- Muita tärkeitä teemoja aihepiiriin liittyen: itsenäinen ja refleктоiva oppiminen, tiedonhankintataitojen kehittyminen, ryhmätyötaidot, aikuisena opiskelu yleensä

- Tarvetta olisi myös lomakkeelle, jolla kartoitetaan oppimisvalmiuksia osana alkukartoitusta.

Opiskelutaidot-teemaan ei ole olemassa myöskään mitään Kotomon kouluttajien yhteistä opetusmateriaalia. Kukin opettaja on koonnut omat materiaalit, joita he käyttävät opetuksessaan. Kullakin opettajalla ja koulutustiimillä on varmasti monenlaista materiaalia käytössään kyseiseen teemaan liittyen. Yleisesti olisi hyvä, että materiaalit olisivat kaikkien käytössä. Aiemminkin tällaista yhteistä materiaalipankkia eri teemoihin liittyen on yritetty Kotomossa saada aikaan, mutta tässä ei ole kovin hyvin onnistuttu. Opettajilla on paljon materiaalia käytössään mm. paperiversioina ja materiaalit ovat arkistoituna kunkin opettajan ja koulutustiimin omiin mappeihin. Sähköisenä olevat materiaalit olisi helpompi jakaa muiden kouluttajien ja tiimien kesken. Kumpula halusi hyödyntää kehittämishankkeessaan mahdollisimman paljon jo olemassa olevaa tehtävämateriaalia kyseisen aihepiirin rakentamisessa, joten Kumpula sopi koulutuspäälliköiden kanssa, että hän lähettää Kotomon kouluttajille yhteissähköpostiviestin, jonka tavoitteena oli koota jo olemassa olevaa materiaalia teemaan liittyen ja jota Kumpula voisi hyödyntää oppimaan oppiminen kotoutujille – aihepiirisuunnitelmassaan.

Kumpula kertoi myös koulutuspäälliköille yhteisessä tapaamisessa, että hän on omakohtaisesti kiinnostunut kehittämishankkeessaan oppimaan oppimisen teeman lisäksi tutustumaan myös Moodleen opettajanäkökulmasta. Kumpula ehdottikin, että hän tekee verkkoon oppimaan oppimisen teemaan ns. aihepiirisuunnitelman erilaisine teemaan liittyvine tehtävineen. Aihepiirisuunnitelman sisällön rakentamisessa Kumpula hyödyntäisi sekä koulutusten opetussuunnitelmia että koulutuspäälliköiden esiin nostamia ajatuksia ja toiveita opiskelutaidot teemaan liittyen.

Tutkivaa otetta Kumpula harjoitti pedagogisessa kokeilussaan erityisesti perehtymällä oppimaan oppimisen -teemaan ja verkko-opetukseen sekä sähköiseen Moodle-oppimisympäristöön. Oppimaan oppimisen -teemaan Kumpula oli päässyt tutustumaan jo aiemmin opinnoissaan tekemällä muutaman opetushavainnoinnin ammatillisissa opinnoissa aloittaneiden opiskelijoiden orientointijaksolle, jossa käsiteltiin aikuisena opiskelua ja opiskelutaitoja. Opiskelutaitoihin liittyviin teemoihin Kumpula tutustui mielellään lisää myös siitä syystä, koska hän pystyisi tätä tietämystä hyödyntämään

myös nykyisessä työssään. Opiskelutaitoihin ja aikuisena oppimisen teemaan oli saatavilla paljon materiaalia. Teemaan liittyvää kirjallisuutta on julkaistu paljon ja Internet on täynnä erilaisia aiheeseen liittyviä sivustoja sisältäen sekä informaatiota että erilaisia oppimiseen liittyviä kartoituksia ja testejä. Oppimaan oppimisen -teeman sisällä erityisen haasteellisena Kumpula koki maahanmuuttajien oppimisvaikeudet, josta tuli yksi teema aihepiirin sisälle. Tästä teemasta ei paljoa materiaalia ollut saatavilla. Tärkeintä oli kuitenkin viestittää opiskelijoille, että kaikki vaikeudet opinnoissa eivät välttämättä liity kielestä johtuviin ongelmiin, vaan oppimisvaikeutta voi esiintyä myös muista syistä. Toinen tärkeä asia oli viestittää opiskelijoille: oppimisvaikeuksiin on saatavilla apua ja tukea.

Moodleen Kumpula tutustui myös perehtymällä muutaman verkko-kurssin sisältöön. Sattumoisin Kumpula pääsi työnantajansa tarjoamaan Moodle-koulutukseen samanaikaisesti kun hän alkoi tehdä kehittämishankettaan. Moodle-koulutuksen kautta hän sai hieman tuntumaa Moodlen käyttömahdollisuuksiin ja tämä perehtyminen auttoi Kumpulaa tietysti käytännössä rakentamaan ”verkkokurssipohjaa” Moodleen. Aarnio ja Enqvist (2001, 11-13) toteavat: ”verkko on vaativa oppimisympäristö, jossa perinteisille opettamisen ja oppimisen toimintamalleille ei ole käyttöä.” Verkossa oppiminen muuttaa myös opettajan työtä. Opettajan tulee viedä oppijoiden osaamista entistä tietoisemmin kehittävään ja oppijoista lähtevään toimintakulttuuriin. Oppijoiden pelkkä passiivinen läsnäolo ei johda toivottuun kehittymiseen. Tässä oli kyllin haastetta, joka tuli huomioida verkkokurssipohjaa tehdessä.

Haasteena oli siis rakentaa verkkoon maahanmuuttajaopiskelijoille oppimaan oppimisen -teemaan liittyvä aihepiirisuunnitelma, jota Kotomon kouluttajat voivat hyödyntää opettaessaan ryhmiään opiskelutaitoihin liittyen. Lisäksi tässä pedagogisessa kokeilussa tuli ottaa huomioon kolme periaatetta: omakohtaisuus, tutkivuus ja dialogisuus. Aarnion ja Enqvistin (2001) mukaan verkossa oppimisen toimintamallissa dialogi on yksi avainkäsitteistä, koska oppijoiden ajatuksenkulku tulee näkyväksi kohta kohdalta prosessin eri vaiheissa ja tilanteissa. Mahdolliset ajattelun aukkokohtat ja oivalliset tulokset tallentuvat oppijayhteisön tutkittavaksi. Täten verkkoympäristö on hyvä myös ongelmanratkaisussa, jolloin myös tutkivuusperiaatteen on mahdollista toteuttaa. Verkossa oppijat voivat hyödyntää toisiaan osaamisensa kehittämisessä ja tällöin oppiminen on parhaimmillaan dialogista ja yhteisöllistä. Tietysti opettajalla on roolinsa

opiskelijoiden oppiessa dialogia, koska se vaatii myös verkossa tietoista harjoittelua ja opettajan ohjausta.

Työstäessään Moodleen aihepiirisuunnitelmaa, Kumpula päätti rakentaa Moodleen sekä tieto- että tehtäväosiot liittyen oppimaan oppimisen -teemaan kotoutujille. Aihepiirisuunnitelma rakentui 4 eri aihepiiriin. Aihepiireiksi muodostuivat: *suomalainen koulutusjärjestelmä ja aikuiskoulutus, aikuisena oppiminen ja opiskelu, oppimisen esteet ja oppimisvaikeudet sekä oppimisen suunnitelmallisuus*. Tämä lisäksi viidenneksi muodostui *lisämateriaalit ja nettilinkejä* -osio. Tehtäväosio rakentui vastaavista aihepiireistä. Tieto-osio koostuu tietopuolisesta materiaalista, jossa on hyödynnetty jonkin verran jo olemassa olevaa materiaalia esim. muilta opettajilta, mutta sinne on viety myös Kumpulan itse tekemää materiaalia. Tieto-osiossa on hyödynnetty myös teemaan liittyviä Internet-sivustoja. Tehtäväosioon on koottuna opettajilta saatuja teemaan liittyviä materiaaleja (joita ei tullut kovin monta), Internetistä linkitettyjä erilaisia kartoitustehtäviä ja testejä sekä myös Kumpulan tekemää materiaalia. Esimerkiksi Kumpula työsti lomakkeen aiemman koulutus- ja opiskeluhistorian kartoittamiseksi. Kyseinen lomake on tarkoitettu osaksi aloittavien kieltenopiskelijoiden alkukartoitusta. Lomake löytyy raportin liitteenä 3.

Varsinaisen tieto-osion tavoitteena on jakaa teemaan liittyvää tietoa opiskelijoille sekä tarjota mahdollisuus erilaisten linkkien kautta tutustua kyseiseen teemaan liittyviin aiheisiin itsenäisesti vielä syvällisemmin. Itse työstetyissä tehtävissä tehtävä-osion puolella on pyritty huomioimaan periaatteet: omakohtaisuus, tutkivuus ja dialogisuus. Tehtäväosioon rakennetuissa tehtävissä on pyritty sellaisiin tehtäviin, jotka lähtisivät liikkeelle opiskelijoiden omakohtaisista kokemuksista sekä tehtäviin, joissa vaihdetaan kokemuksia muiden opiskelijoiden kanssa. Tehtävätyypeiksi on pyritty valitsemaan tehtäviä, jotka ovat kaikkien nähtävillä ja jotka täten mahdollistavat dialogin jatkuvuuden. Moodleen tehdystä Oppimaan oppiminen kotoutujille -aihepiiristä on tarkempi aihepiirisuunnitelma tämän raportin liitteenä 4.

Kumpulan toiveena on, että Moodlessa nyt oleva kokonaisuus ei jäisi pysyväksi kokonaisuudeksi nykyisellään, vaan että kokonaisuus (sekä tieto- että tehtäväosio) kehittyisi ajan myötä kouluttajien toimesta muuttuvien tarpeiden mukaisesti. Nyt kun teemaan on pohja rakennettu, on ehkä helpompi viedä jatkossa teemaan liittyviä

materiaaleja Moodleen kouluttajien toimesta muiden tiimien käyttöön. Kaikille Kotomon kouluttajille annetaan oikeudet muokata ko. alustaa ja kehittää opintokokonaisuutta esiin tulevien tarpeiden mukaan. Moodleen rakennettu opintokokonaisuus esitellään Kotomon kouluttajille tämän hankeraportin jättämisen jälkeen, joten saatu palaute voi mahdollisesti vielä muuttaa nykyistä kokonaisuutta jonkin verran.

5.2 Työssäoppiminen – aihepiiri työelämä

Työelämätietous, työssäoppiminen ja työelämäsertifikaatti – kaikki nämä ja paljon muita työelämäaiheita mainittiin kevään keskusteluissa Kotomon kouluttajien kanssa. Työelämä on tässä laaja yleinen aihepiiri eikä sitä erikseen sellaisenaan Valman käyttämässä opetussuunnitelmassa (Maahanmuuttajien ammatilliseen peruskoulutukseen valmistava koulutus) mainita. Sen sijaan se on mukana monessa opetussuunnitelmaa muodostavassa alakappaleessa, pääasiassa kuitenkin osassa nimeltään *opiskelu- ja ammatinvalintataidot* ja siellä se otsikoidaan *työssäoppimiseen valmentautumisena*. Näin ollen oli luonnollista keskittyä toivottuihin työelämätaitoihin nimenomaan työssäoppimisjaksoa tukevan työtavan ja opetusmenetelmän kautta.

Ohjaamiseen Valmassa kaivattiin uusia tuulia ja malleja, niinpä oppimispäiväkirja nousi keskiöön hyvin pian, sillä Kotomon Valman toinen ryhmä oli lähdössä työssäoppimisjaksolle loppukeväällä kuukaudeksi ja aika oli otollinen aiheelle. Työelämäaiheen sisällä oli myös välttämätöntä tehdä rajausta siinä mikä kaikki tähän hankkeeseen mahtui ja mihin aikaa riitti. Lisäksi, opettajankoulutuksesta saadut hyvät kokemukset oppimispäiväkirjan erilaisista mahdollisuuksista ja käyttötarkoituksista vaikuttivat valintaan. Valmaa ajatellen, oppimispäiväkirja oli sekä omakohtaisesti että dialogin kannalta kiinnostava kehittämiskohde ja tähän Virtanen keskittyi. Keskusteluissa opettajien ja ohjaajien kanssa olimme useimmiten molemmat läsnä ja Kumpula oli aktiivinen erityisesti työssäoppimisjakson jälkeisessä opetustyössä.

Keväällä 2011 työn alle otettiin oppimispäiväkirjan viitekehys ja dialogi kouluttajien kanssa tuotti materiaalin loppukevään ja kesän kokeiluun. Tässä kappaleessa kuvataan ensin oppimispäiväkirjan pedagogisia mahdollisuuksia työssäoppimisjakson aikana,

toiseksi mitä oppimispäiväkirjan kirjoittaminen merkitsee oppijalle, kolmanneksi miten päiväkirjaa voidaan ohjauksella jäsentää rakenteen kautta (ehdotus Valmalle ennen kokeilua) sekä sitä miten ohjaaja voi oppimispäiväkirjaprosessia tukea. Lopuksi kuvataan Valman oppimispäiväkirjan kehittämisprosessi.

5.2.1 Oppimispäiväkirja työssäoppimisjakson aikana

Työssäoppimisjakso on ammatillisessa koulutuksessa hyvin käytetty opiskelijan ammattiin harjaantumisen väline. Työssäoppimisella tarkoitetaan koululainsäädännössä (Laki 630/98) ammatilliseen koulutukseen kiinteästi kuuluvaa opintojen osaa. Työssäoppiminen nähdään koulutuksen järjestämismuotona ja opiskelumenetelmänä. (Uusitalo 2001, 21, 23).

Työharjoittelun vertailu työssäoppimisen (Uusitalo 2001a, 22) kanssa kertoo miten työssäoppimisen aikana voidaan oppimispäiväkirjaa käyttää opiskelumenetelmänä. Itseohjautuvuuden kehittäminen ja kehittyminen on työssäoppimisjaksolla (vastedes TO-jakso) merkittävä tekijä. Ennen TO-jaksoa opiskelijan on tärkeä selvittää omat tavoitteensa ja suunnitella TO-jakson aikainen toiminta niiden pohjalta. Menetelmänä tässä voidaan käyttää esimerkiksi reflektoivaa keskustelua, projektioppimista, tiimioppimista tai juuri oppimispäiväkirjaa.

5.2.2 Oppijan prosessi

TO-jakson aikaisessa ohjauksessa on ohjaajan tärkeää keskittyä opiskelijan kokemuksiin ja reflektiivisyyden ohjaamiseen. Opiskelijan sisäinen prosessi tarvitsee saada näkyviin ja tämän me kirjoittajat näemme vahvasti omakohtaisuutena, tutkivuutena ja dialogisuutena ja siksi myös oppimispäiväkirjan käyttö on esimerkiksi Valmaan sopiva TO-jakson aikainen opetusmenetelmä. Uusitalo (2001b, 95) toteaaakin, että motivoitunut ja itseohjautuva oppija kokoaa tietoa ympäristöstään eri keinoin: havainnoimalla, hakeutumalla tilanteisiin ja kysymällä toisilta. Omakohtaisten havaintojen teko on olennainen osa itseohjautuvan oppijan toimintaa.

Havaintojen analysoiminen on kuitenkin potentiaalinen ansa, sillä Rökköläisen (2001, 125-127) mukaan ohjaajan rooli ja asemoituminen on tärkeä tekijä siinä miten reflektio oppijan tietoa kehittää ja uudistaa. Palaute helposti lipsahtaa arvioimisen puolelle ennen aikojaan ja tärkeää olisikin erottaa milloin ohjaaja (tai työpaikkaohjaaja tai toinen opiskelija) valjastetaan kertomaan havaintojaan, milloin esimerkkejään ja milloin taas on tulkinnan tai varsinaisen arvion paikka. Dialogisuus vaatii avoimuutta ja arvioimisesta pidättäytymistä ennen aikojaan. Rökköläinen (2001, 126) käyttää käsitettä "avoin ja tilaa antava reflektio" kuvaamaan tapaa jakaa, ihmetellä, problematisoida, heijastaa ja katsoa peiliin. Hän jatkaa, että avoin ja tilaa antava reflektio voi olla kysymys tai hypoteesi ja tällainen reflektio luo uusia ajatuksia ja avaa lukkoja.

5.2.3 Oppimispäiväkirjan rakenne ja kirjoittamisprosessi

Oppimispäiväkirjan rakenteen suunnittelu vaati vertailevaa tutkimusta. Virtanen pohti työelämäaihepiiriä, työssäoppimisjaksoa, oppimispäiväkirjan tavoitteita ja mahdollisia sisältöjä sekä kirjoittamisprosessia sinällään. Valman opiskelijoiden työssäoppimisjaksolla käytetty oppimispäiväkirjan ohjeistus löytyy hankeraportin liitteenä 5, mutta sen rakenteen suunnittelua varten tarvitsi pohtia työelämäosaamisen jaotusta yleensäkin.

Työelämä vaatii monenlaista osaamista ja ne voidaan luokitella seuraavasti (Uusitalo 2001a, 20):

- 1) Yleiset työelämävalmiudet: kyky sopeutua työelämään ja työpaikan vaatimukseen ja normeihin, kyky kommunikoida selkeästi ja kyky tehdä yhteistyötä (tiimityön taidot) sekä tieto- ja viestintätekniikkaan liittyvät taidot.
- 2) Ammattiosaaminen
 - a. Ydinosaaminen (perusammattitaito)
 - b. Erityisosaaminen (osaamisen laaja-alaisuus)
- 3) Organisaatiospesifinen osaaminen (ominaista vain yhdelle organisaatiolle ja siten kontekstisidonnaista): asiakassegmenttien ja vain heille suunnattujen palvelujen tuntemus.

Yllä esiteltyjen työelämätaitojen jaotteluun voitaisiin myös perustaa oppimispäiväkirjan rakenne ja Valmalle oppimispäiväkirjaprosessia suunniteltaessa Virtanen kaavaili, että sen voisi yhdistää Mäntylän (2001, 158) esittämän Lukinskyn (1998) sovelluksiin päiväkirjan käytöstä opetuksessa (kirjallinen muoto mukaeltu): 1. Päiväkirjaa kirjoitetaan ennen uuden oppimista; opiskelijalla on mahdollisuus ajatella ensin itse. 2. Päiväkirjaa kirjoitetaan oppimisen aikana; omaa toimintaa tarkastellaan välittömästi tehtävää tehdessä, mutta tauotellen (jotka sallivat reflektiolle tilaa). 3. Päiväkirjaan palataan vielä jälkikäteen ja opittuun luodaan näin uusi suhde. Tämä malli vaikutti Virtaselle hyvin tehokkaalta ja myös hänelle tutuista antropologisista kenttätömenetelmistä: ensin tuotetaan omat ajatukset tulevista havainnoista, sitten raportoidaan tapahtumat ja havainnot, jonka jälkeen vielä palataan itse tutkimustyöhön ja tulkintaan.

Näiden kahden mallin pohjalta Virtanen pohti, että työssäoppimispäiväkirja voisi valmiiksi strukturoituna käsitellä esimerkiksi seuraavia asioita (esitysmuoto voidaan muokata kielitaitotasolle sopivaksi). Alla olevassa mallissa apuna on käytetty Mäntylän (2011, 156) päiväkirjapohjaa. Kysymykset sopivat kaikkiin kolmeen edellä esiteltyyn työelämävalmiuksien osa-alueeseen.

POHDITTAVAA ENNEN TYÖSSÄOPPIMISJAKSOA

Mitä yleisiä työelämätaitoja koen minulla olevan?

Mitä taitoja ajattelen työssäoppimispaikkani olettavan minulla olevan?

Miten ajattelen työssäoppimispaikalla pärjääväni yleisten taitojen kohdalla?

Miten ja mistä haen tukea taitoihin joita minulta puuttuu?

Osaanko kertoa työssäoppimispaikallani asiani kielitaidollani (sanallistaminen)?

POHDITTAVAA TYÖSSÄOPPIMISJAKSON AIKANA

Mitä työssäoppimispaikallani havaitsen?

Mitä työssäoppimispaikallani ihmettelen?

Millaisia tunteita työssäoppimispaikkani minussa herättää?

Mitä tehtäviä teen työssäoppimispaikalla (kronologinen päiväkirja, täytetään koko TO-jakson ajan)

Miten taitoni näkyvät työssäoppimispaikalla?

Mitkä työt osaan hyvin?

- Mitä tehtäviä en osaa tehdä?
- Mitä tehtäviä haluaisin oppia?
- Mistä haen tukea kun minulla on ongelmia?
- Miten taitoni kehittyvät työssäoppimispaikalla?
- Mitä teen kehittääkseni taitojani?
- Saanko ja haluanko puhua riittävästi?
- Ymmärränkö mitä muut puhuvat?
- Miten kielitaitoni kehittyy työssäoppimisjakson aikana?

POHDITTAVAA TYÖSSÄOPPIMISJAKSON JÄLKEEN (esim. 3 kk:n päästä)

- Miltä työssäoppimisjakso minulle tuntui?
- Mikä oli erityisen mielenkiintoista?
- Mitä yleisiä työelämätaitoja työssäoppimisjaksollani opin?
- Miten näen taitojeni kehittyneen nyt?
- Mitä uutta huomaan työssäoppimisjakson minulle opettaneen?
- Mitä tekisin toisin jos nyt lähtisin työssäoppimisjaksolle?

Oppimispäiväkirjan käyttöön on Mäntylän (2001, 156) mukaan syytä laatia ohjeistus, jossa kerrotaan oppimispäiväkirjan vaadittu muoto (strukturoitu vs. avoin, yksityinen vs. ohjaajalle palautettavat osiot), sisältöä ohjaavat tavoitteet (vertaa Valmassa: kieli ja työelämä, kieli ja koulutus), oppimispäiväkirjan käyttäjät sekä palautteen antamiseen liittyvät seikat. Myös tekninen toteutus (esim. pohja verkko-oppimisalustalla) on hyvä ohjeistaa. Opiskelijalle ohjeistus oppimispäiväkirjan käyttöön voisi yleisellä tasolla olla esimerkiksi seuraavanlainen:

“Oppimispäiväkirjan tavoite:

Työssäoppimisjaksolla opitaan valtavasti asioita ja suuri osa niistä unohtuu matkan varrella. Tämän päiväkirjan tarkoitus on auttaa sinua muistamaan mitä opit työssäoppimispaikalla.

Oppimispäiväkirjan sisältö ja työtapa:

Kirjoitat päiväkirjaa itseäsi varten ja opettajiesi lisäksi se ei tule kenellekään julki opintojesi aikana. Tässä oppimispäiväkirjassa on x apukysymystä, joista ainakin kymmeneen haluamme sinun vastaavan. Kirjoita päiväkirjaa koko

työssäoppimisjaksosi ajan, vähintään kerran viikossa ja palauta se aina verkkooppimisalustalle (esim. Moodleen) opettajaasi varten.

Oppimispäiväkirjan arvioiminen:

Kun työssäoppimisjaksosi on loppunut, opettaja-ohjaajasi tutustuu oppimispäiväkirjaasi ennen kuin palaat ryhmäopetukseen. Ohjaajasi antaa sinulle ryhmässä ohjausta siihen miten puramme kokemuksia. Oppimispäiväkirjaa ei arvioida numeroin, vaan siitä käydään keskustelua ryhmässä. Osia päiväkirjastasi pyydetään siis ryhmän käyttöön, mutta sinä saat valita mitkä osat ne ovat.”

5.2.4. Ohjaajan prosessi

Opiskelija ei suinkaan ole ainut joka oppimispäiväkirjasta oppii ja jonka reflektointitaitoja sen kirjoittamisprosessissa tulee kehittää. Mäntylä (2001, 159) toteaa, että ohjaajan tulee antaa opiskelijalle aikaa, jotta hän kehittyisi kokemustensa tutkijana. Tämä ajan tarve on TAKK:n Kotomossa ihan konkreettinen: joillakin ryhmillä koulutus kestää neljä kuukautta, toisilla vuoden verran. Opetussuunnitelmaan verrattuna on iso ero opiskeleeko alle puoli vuotta vai kokonaisen vuoden, sillä oppimispäiväkirjan käyttäminen vaatii paitsi aikaa ohjeistaa ja prosessoida, myös aikaa olla aktiivisesti prosessoimatta.

Oppimispäiväkirjaa kirjoittava opiskelija tarvitsee erilaisia auttavia kysymyksiä ja kysymykset taas määrittävät vastausmahdollisuuksia, jotka joko rajaavat (suljetut) tai avaavat (avoimet kysymykset) niitä. Ohjaajalta tällaisen prosessin tuki vaatiikin kykyä ja taitoja ohjata opiskelijaa itseään etsimään hänen kokemusmaailmastaan uusia ongelmia, eli uusia oppimisen tavoitteita. (Mäntylä 2001, 159.)

Oppimispäiväkirjan kirjoittamisen aikaisessa ohjaajan prosessissa korostuu mielestämme kyky olla ottamatta kantaa ja taito ohjata opiskelijaa etsimään ratkaisuja kokemuksistaan, vaikka se kestäisikin pidemmän aikaa ja vielä erityisesti niin, kun oppimispäiväkirjaa aikuinen ihminen kirjoittaa vieraalla kielellä. Oppimispäiväkirjan kirjoittamisessa vaadittavan refleктоimisen opetteleminen vaatii meiltä ammatillisen

opettajakorkeakoulun opiskelijoilta koko opettajankoulutusajan; miksei se vaatisi Kotomossa ainakin sen kaksi työssäoppimisjaksoa, jotka esimerkiksi Valmalla on opiskelijalle tarjota. Toivottavaa onkin, että opetussuunnitelmissa löytyy sen verran joustoa, että ohjaamiseen vaadittava resurssi löytyy, nimittäin verkossa on oltava aikaa ohjata itse työssäoppimisen aikaista kirjoittamista.

Monenlaisiin ohjaajan haasteisiin ja tarpeisiin oppimispäiväkirjan ohjaamisessa Mäntylä (2001) tarjoaa ohjaajan oppimispäiväkirjaa. Ohjaajan oppimispäiväkirjan voivan olla strukturoidumpi kuin opiskelijan ja sitä hän ehdottaa käytettävän ohjaustoiminnan arvioimiseen ja seuraamiseen, ohjaajan oman toiminnan arvioimiseen ja esimerkiksi siihen, miten oma ymmärrys ohjauksesta kehittyi.

5.2.5 Valman ryhmä D:n oppimispäiväkirjakokeilu keväällä 2011

TAKK: n Kotomossa Valma otti kokeiluunsa oppimispäiväkirjan kevään 2011 ryhmä D:lle työssäoppimisjakson ajalle (yksi kuukausi huhti-toukokuussa 2011). Ryhmälle laadittiin ohjeistus (liite 5.) ylläolevien suunnitelmien pohjalta ja yhteistyössä Valman ohjaajien kanssa. Ryhmälle varattiin aamupäivä aikaa verkko-oppimisalusta Moodlen parissa oppimispäiväkirja-asialle ja jo ennen työssäoppimisjakson alkua ryhmäläiset pääsivät tutustumaan kirjoittamisen ohjeisiin ja kysymään kaiken tarvittavan itse kirjoittamisprosessista. Kiinnostavaa kyllä, ohjaavan opettajan toiveesta perustettiin myös keskustelupalsta Moodleen työssäoppimisjakson ajalle. Palstalla olikin mukavan vilkasta keskustelua prosessista ja se vaikutti osaltaan ryhmän työssäoppimisjakson aikaiseen koheesioon.

Oppimispäiväkirja-asiaa pohdittiin maaliskuussa Valman kolmen opettajan ja kehittämishankkeen tekijöiden kesken. Kolmesta Valman opettajasta yksi keskittyy työelämäaiheisiin ja ohjaamiseen ja kaksi opettajaa kielen opetukseen, tämä yleistäen. Ilmassa oli keväällä 2011 halua kokeilla jotain uutta ohjaamisen tapaa ja kokemuksia oppimispäiväkirjasta Valman ohjaajilla myös oli, mutta oppimispäiväkirjan kirjoittaminen kymmenen kuukauden ajan oli jo osoittautunut liian pitkäksi ajaksi ja paperiversioiden käyttäminen taas ei palvellut niin hyvin oppimispäiväkirjojen prosessinomaista hyödyntämistä ja reflektiotaitojen kehittymistä. Tarvetta ja

kokeilunhalua oli juuri työssäoppimisjakson pituiseen kokeiluun ja ehkä myös toiselle työssäoppimisjaksolle ulottuvaan kokeiluun, mikä kuitenkin jätettiin keväällä vielä suunnittelematta ja päätettiin ensin kerätä nämä kokemukset sitä prosessia varten.

Kevään palaverissa Valman ohjaajat pohtivat myös miten Kotomon asioimistulkkien tapauksessa kirjoittamisprosessi lähtee niin hyvin käyntiin, - *mikä temppu siinä on?* yksi opettajista pohti. Yhdessä todettiin, että tämä on myös ohjaamisen resurssikysymys, verkossa täytyy ehtiä olla ja ohjata. Valmassa tuntikehys ei kuitenkaan ole opettajien mukaan ongelma, sillä opettajat saavat itse koota kehyksen opetuksen vaatimalla tavalla.

Valman opettajien ja hankkeen työparin kesken oppimispäiväkirjasta keskusteltiin 7. huhtikuuta 2011 seuraavaa:

- Oppimispäiväkirjan rakenteen tulee kehittyä konkretiasta abstraktiin (konkretiaan helpompi tarttua); verkkokeskusteluiden ohjeistus on tärkeää ja se voitaisiin rakentaa siten, että osa kysymyksistä on pakollisia (konkretia työpaikalla) ja osa vapaaehtoisia (abstraktimpia),
- Moodlessa voitaisiin käydä keskusteluita oppimispäiväkirjahavaintojen pohjalta pareittain, pienryhmissä tai isossa ryhmässä,
- Oppimispäiväkirjaa sovittiin kirjoitettavan työparin ehdotuksen pohjalta ennen, aikana ja jälkeen työssäoppimisjakson,
- Työssäoppimisjakson ohjeistusta lähdetään muokkaamaan Valman valmiiden kahden oppimispäiväkirjaohjeistuksen pohjalta ja yhdistämällä niiden sisältöä ehdotettuun rakenteeseen,
- Ennen työssäoppimisjaksoa opiskelijaryhmässä voitaisiin harjoitella kirjoittamista ja varsinkin eri tavoin rakennettujen ohjeistusten pohjalta, sekä myös abstraktia kirjoittamista (tuntemukset, ajatukset, tunnelmat, mielipiteet, näkemykset; sisäinen prosessi auki),
- Samoin ennen työssäoppimisjaksoa voitaisiin harjoitella hyvien kysymysten muodostamista, siten, että kuulija saa kiinni siitä mitä kirjoittaja haluaa kertoa; kysymykset ovat kielenopiskelijalle valtavan vaikeita muodostaa,
- Työssäoppimisjakson aikana kukin opiskelija tallentaa omaa oppimispäiväkirjaansa ja poimii sieltä ohjeistuksessa annettuihin kysymyksiin vastauksia, näkemyksiä, kysymyksiä jotka haluaa esille nostaa; yhteisissä

keskusteluissa lyhyys on hyvä, sillä se madaltaa kynnystä tuoda julki ajatuksia eikä syö energiaa mikä kuuluu kielenhuoltoon,

- Oppimispäiväkirjaa kirjoitetaan kahteen kertaan eli kahdessa vaiheessa (kevällä ja syksyllä 2011) Valman opiskelijaryhmässä siten, että ensimmäisen työssäoppimisjakson perään reflektoidaan ensimmäisestä kerrasta saatuja kokemuksia ja niiden pohjalta kirjoitetaan uusiksi toisen jakson ohjeistusta ja työprosessia.

Kevällä ennen tätä kokeilua (joka Valmassa alkoi huhtikuun 18. päivä 2011), työparin kesken pohdimme lisäksi sitä millaisia oppimispäiväkirjan malleja opetusryhmiltä löytyy (esimerkiksi Avekilta tai muilta Kotomon ryhmiltä tai koko TAKK:sta) ja niiden vertaileminen olisi ollut mahtavaa, mutta aika rajasi tässä työtämme. Pohdimme myös sitä käytetäänkö oppimispäiväkirjaa yleensäkin opetuksessa enemmän kontrollivälineenä kuin oppimismenetelmänä, sillä ensimmäisessä tarkoituksessa siitä jää paljon irti saamatta. Vaikka oppimispäiväkirjat olisivat kuinka henkilökohtaista aineistoa, niistä voitaisiin koko joukon enemmän nostaa yhteiseen käsittelyyn kaikkia kiinnostavia aiheita.

Valman työssäoppimisjaksoa käsiteltiin Valman opetuksessa heti työssäoppimisjakson perään 18.5.2011. Ryhmätyöskentelyä kesti päivän ja sen aikana pohdittiin muun muassa sitä millaisia kokemuksia työssäoppimispäiväkirja herätti opiskelijassa, oliko jokin asia haastavaa/vaikeaa päiväkirjan kirjoittamisessa tai sen aikana ja mitä opiskelija haluaisi kehittää työssäoppimispäiväkirjan kirjoittamisessa. Ajatuksia vaihdettiin lisäksi siitä miten työkaverit ottivat työssäoppijat vastaan, missä tilanteissa oltiin vuorovaikutuksessa työkavereiden kanssa, miten tultiin toimeen työkavereiden kanssa ja millaisena kukin koki työpaikan ilmapiirin.

Kysymyksiä ja pohdittavia aiheita ryhmiteltiin ja jäseneltiin etukäteen yhteistyössä ohjaajien kanssa. Esimerkiksi suomen kieltä käsiteltiin siten, että mietittiin minkälaisia erilaisia kielenkäyttötilanteita työssä oli, mikä oli haastavinta työssäoppimisessa suomen kielen kannalta, miten kielitaito kehittyi työssäoppimisen aikana ja miten kukin koki pärjäävänsä suomen kielellä eri tilanteissa. Ammattia ajatellen pohdittiin mitä kukin oppi itse ammatista, työstä tai työtehtävästään, millaisia vaatimuksia ammatissa on, millaisia ominaisuuksia ammatissa työntekijältä vaaditaan tai mitä ammattitaitoja

työ voi aiheuttaa. Samoin kuin ennen työssäoppimisjaksoa ohjaajat toivoivat, tässäkin käsittelypäivässä konkretia ja abstraktimpi aineisto saivat kumpikin aikaa, niin että päivä ei kävisi liian raskaaksi; vaikka itsereflektiota harjoiteltiin, sen tulikin saada viipyä myös hyvin arkisissa työpaikan asioissa. Henkilökohtaisesti kukin opiskelija sai lisäksi miettiä mitkä olivat hänen omat tavoitteensa työssäoppimiselle, mikä toteutui ja mikä ei toteutunut ja miksi. Tärkeää oli myös saada aikaa pohtia mitä kukin opiskelija oppi itsestään työssäoppimisen aikana.

Kehittämishankkeen saapuessa päätökseensä elokuun lopulla 2011 Valman seuraavan työssäoppimisjakson tilanne oli se, että elokuun aikana ohjaajat työstivät syksyn työssäoppimisjaksoa, pohtivat jatkuuko oppimispäiväkirjan käyttö ja mikä on sen funktio ja käytännön muoto. Hankkeen tekijät tuottivat ohjaajien käyttöön materiaalia jatkoa varten jo kesällä 2011 ja pyrkivät tukemaan tiimiä jatkosuunnittelussa mahdollisuuksiensa mukaan. Nyt kun Valman opettajat ja ohjaajat ovat toistamiseen kokeilleet oppimispäiväkirjaa - kylläkin eri muodossa kuin aiemmin – heillä on kenties eri valmiuksia ja sopivan ongelmalähtöinen lähestymistapa muokata seuraavaa kokeilua tavoittelemaansa suuntaan. Työparina toivomme heidän myös jakavan oppimiskokemuksiaan meille ja Kotomon tiimien kesken.

5.3 Kulttuuri-aihepiirin mahdollisuuksia

Kulttuuri-käsite koulutuksessa kuin koulutuksessa vetää ympärilleen laajan joukon aiheita. Kulttuuri-sanalla viitataan usein eri maista tulevien ihmisten välisiin eroihin ja yhtäläisyyksiin ja kansantajuisimmin siihen opetuksessa päästään kiinni hyvin konkreettisten asioiden kautta, esimerkiksi tarkastelemalla ja vertailemalla ruokia, asuja, tapoja ja juhlia. Kulttuuri-käsite löytyy moneen kertaan myös Kotomon opetussuunnitelmista (ks. esim. Maahanmuuttajien ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavan koulutuksen oppilaitoskohtainen opetussuunnitelma) ja edellisten aiheiden lisäksi yhtäältä sillä viitataan keskusteluihin arvoista ja normeista ja toisaalta siihen, miten omia kulttuurisia käsityksiä voi yhteensovittaa suomalaisten (kulttuurialueellisten) käsitysten kanssa. Toki opetussuunnitelmat pohjautuvat asetuksiin ja lakeihin ja osaltaan niiden sisältö selittyy asetusten raameilla, mutta

vapauksia opetussuunnitelma myös opetukseen jättää ja näihin vapauksiin Virtanen toisessa hanketyön aiheessa tarttui.

5.3.1 Tuntisuunnitelmia opetukseen

Dialogisuus, omakohtaisuus ja tutkivuus, kaikki sopivat mainiosti opetus- ja ohjausmenetelmiksi myös laajemman kulttuuri-käsitteen purkamiseen, mutta perinteisten tapojen lisäksi on monia eri tapoja, esimerkiksi kielen opetuksen pohjana, käsitellä kulttuurisia seikkoja. Tähän tarkoitukseen olemme tuoneet ja tuottaneet kehittämishankkeemme TAKK:n Moodle-alustalle seuraavanlaisia tuntisuunnitelmia aihepiiriin kulttuuri:

- Tuntisuunnitelma käsittelemään kulttuuria perinteisemmin (aiheena pääsiäinen, opetusmenetelmänä kuvakollaasi ryhmätyönä ja lopputuotteena pääsiäisaiheinen lehti), tuntisuunnitelmaa kokeilivat yhdessä Kumpula ja Virtanen,
- Tuntisuunnitelma suomalaisen tapakulttuuriin (aiheena “Miksi Suomessa - ?” ja opetusmenetelmänä näyttelykävely), tuntisuunnitelmaa kokeili Virtanen,
- Tuntisuunnitelma monikulttuurisen ammatillisen opiskelijaryhmän opettajia varten (perehdyttävää ohjausta opettajien omakohtaisiin ongelmiin, käytössä dialoginen ja tutkiva 8x8-menetelmä), tuntisuunnitelmaa kokeili Virtanen, Kumpula oli kokeilussa läsnä sekä
- Tuntisuunnitelma johtamis- ja työkuulttuurin piirteiden käsittelyyn (omakohtaiset kokemukset ja havainnot ohjauksen painopisteenä), tuntisuunnitelmaa kokeili Virtanen.

Tuntisuunnitelmissa tärkeää on osallistuvan havainnoinnin menetelmän alkeiden hallitseminen, joka on Virtaselle tuttu kulttuuriantropologian alalta, mutta yksinkertaisuudessaan tarkoittaa käsityksemme mukaan kykyä perusteellisemmin reflektoida havainnoitavia asioita (esimerkiksi toimintaa) siksi, että siihen omakohtaisesti myös osallistuu ja siihen omakohtaisesti hankkii taustatietoa ja kokemuksia. Tärkeää osallistuvassa havainnoinnissa on myös kyetä käsittelemään tuttua vieraana ja suhteuttaa sitä vastaaviin vastaan tullessiin ja -tuleviin käsitteisiin, ilmiöihin tai tapahtumiin vaikka niistä ei juuri kokisikaan paljon tietävänsä. Esimerkkinä tästä voisimme mainita, että kehittämishankkeemme yhdessä opetuskokeilussa

(tuntisuunnitelma liitteenä 6.), joka käsitteli pääsiäistä, oli valaisevaa havaita, miten monia eri uskontoja edustavat opiskelijat omakohtaisia muistojaan ja kokemuksiaan tutkimalla itse löysivät yhteisiä piirteitä eri valtauskontojen traditioista ja toivat ne koko ryhmän keskusteluun, vaikka kosketuspinnat olivat vielä hyvin ohuita. Tämä toteutui ohjaamalla nimenomaan omakohtaisiin kokemuksiin ja niitä tutkivasti vertailemalla.

Hankkeemme Moodle-alustalle tuodut tuntisuunnitelmat kaikki on suunniteltu ja kokeiltu TAKK:n opetuksessa ja samalla TAOKK:n opetuksen aikana lukuvuoden 2010-2011 aikana ja ne ovat vapaasti sovellettavissa opetukseen. TAKK:ssa molemmat, sekä Valman että Avekin opettajat, ilmaisivat toivovansa jotain virikkeitä aina haasteellisen kulttuuriaiheen käsittelyyn ja tämä otos kulttuuri-aihepiiristä vastaa nyt osaltaan toiveeseen.

5.3.2 Kulttuuri, Kotomo ja oppimisympäristöajattelu

Opetuskokeiluissamme kevään 2011 aikana Avekin opiskelijoilta nousi esiin toive käsitellä oppimisympäristöjä erikseen. Aihe olisi sinällään sopinut hyvin myös oppimaan oppimisen aihepiiriin, mutta kun kehittämishankkeessamme kyseessä on juuri kotoutumis- ja monikulttuurisuuskoulutus TAKK:n Kotomossa, on vain luonnollista pohtia mitä mahdollisuuksia kulttuuri-aihepiiriin oppimisympäristöajattelu tarjoaa ja mikä on erityisesti *kulttuurisensitiivinen oppimisympäristö*.

Manninen & al. (2007, 56) toteavat Tisdelliin (1995) viitaten, että kulttuurisensitiivisen, jokaisen oppijan mukaantuloa tukevan oppimisympäristön tulisi täyttää seuraavat ehdot: 1) oppimisympäristön tulisi heijastaa osallistujien moninaisuutta sekä opetussuunnitelman että käytettävien opetus- ja opiskelumenetelmien osalta, 2) oppimisympäristön tulisi linkittyä osallistujien erilaisiin asuin- ja työympäristöihin ja instituutioihin [ja] 3) oppimisympäristössä tulisi jollakin tavalla huomioida moniarvoistuvan yhteiskunnan tarpeet.

TAKK:n Kotomo on oppimisympäristönä jo hyvin erityinen ja erilainen lähinnä opiskelija-aineksensa suhteen. Käytävillä, luokissa ja opettajienkin tiloissa kuulee kymmeniä kieliä päivittäin - suomen kielen käyttövaatimuksesta huolimatta - taukotiloissa valmistetaan lähes kaikkien eri mannerten ruokia ja juhlat ovat hyvin

erityisiä kirjavan perinteensä ansiosta. Kun opetustiloista siirrytään ulos kaduille ja kaupunkiin, oppijalle näyttäytyy suomalainen yhteiskunta. Jo pelkästään TAKK:n muissa toimipisteissä Tampereen valtatiellä ja Nirvassa kirjo hajoaa.

Avekin opettajien kuvaukset verkostoituvasta kotoutumisesta sopivat hyvin kulttuurisensitiiviseen oppimisympäristöajatteluun. Esimerkkeinä mainittakoon, miten niin sanotulla “verkostoitumisviikolla” Avekin opiskelijat saavat valita paristakymmenestä pirkanmaalaisesta vierailukohteesta viisi johon tutustuvat ja josta raportoivat. (Aineisto voitaisiin hyödyntää esim. Moodle-keskustelussa). Toiseksi ammatillisen alan opiskelijoiden kanssa on tehty erityistä videovaihtoa kiinnostavista aiheista, joka osaltaan tukee linkittymistä erilaisiin opiskelu-, työ- ja asuinympäristöihin. Kolmantena kerrottakoon, että molemminpuoliset vierailut Avekin kanssa mainitaan myös monien paikallisten oppilaitosten opetussuunnitelmissa (esimerkiksi Pirkon lähihoitajat, Poliisikoulu, Tampereen yliopiston 3. vuoden lääketieteellisen opiskelijat), joka taas tukee moniarvoistuvan yhteiskunnan syntyä. Kotomon oppimisympäristö on lähtökohtaisesti moniarvoisuutta tukeva ja opettajien sekä ohjaajien kulttuurisensitiivisyyden kehittymisen kokeiluympäristö.

Oppimisympäristöajattelu on kuitenkin oma sarkansa ja sieltä on paljon Kotomoonkin opittavaa kun siihen syventyy. Oppimisympäristöajattelussa korostuu oppijan oma aktiivisuus ja itseohjautuva opiskelu, opiskelu tapahtuu autenttisissa tilanteissa ja paikoissa, opiskelijalla on mahdollisuus olla vuorovaikutuksessa opittavan asian kanssa ja oppiminen on pitkäkö prosessi lyhytkestoisten tuntien sijaan (Manninen & al. 2007, 19). Oppimisympäristöajattelu on mielestämme hyvin samassa linjassa tarkastelemiemme periaatteiden, omakohtaisuuden, tutkivuuden ja dialogisuuden kanssa.

Oppimisympäristöajattelu tarjoaa varsin paljon mahdollisuuksia. Mannisen & al. (2007) teoksessa Oppimista tukevat ympäristöt ryhmitellään erilaiset oppimisympäristöt viiteen näkökulmaan, jotka esitellään tässä seuraavaksi. Fyysinen näkökulma kokoaa yhteen oppilaitosrakennusten kehityksen ja luokkatilojen käytön mahdollisuudet. Sosiaalinen näkökulma käsittelee yhteistoiminnallisuutta ja yhteisöllisyyttä, ja siten tarttuu kysymyksiin erilaisista tavoista jakaa työt ryhmässä ja oppia verkostoissa. Erityisesti sosiaalisen näkökulman tarjoamat mahdollisuudet ovat opetuksessa yleensäkin sangen

säästeliäässä käytössä, sillä mielestämme opetussuunnittelussa harvoin todella ehtii pohtimaan opetuksen tavoitteiden toteutumista aina työnjaon kannalta. Kokemuksemme mukaan on suuri ero jakaako ryhmän opiskelijoiden taidollisten ominaisuuksien mukaan vai sekoittaako tarkoitushakuisesti kaikki keskenään; kun esimerkiksi haluaa eriyttää ryhmiä tutkimaan eri aiheita saman tunnin aikana. Mielestämme aikuisen opiskelijan motivaation kannalta eriyttämisen tarve voitaisiin huomioida opetuksessa paremmin, niin Kotomossa kuin aikuiskoulutuksessa yleensäkin. Opetuksen henkilökohtaistuminen on kuitenkin se polku mille tielle ammatillinen tutkintoon valmistaja koulutus heti alkaessaan vie. Eriyttäminen on yhtäältä resurssikysymys ja toisaalta taas mahdollisuus viedä opettajan roolia yhä lähemmäs ohjaavaa roolia, jolloin aikaa eriyttämiseen voidaan löytää.

Näkökulmat jatkuvat teknisellä näkökulmalla. Kysymykseen tulevat siis kaikki tieto- ja viestintätekniikan käyttömahdollisuudet: tietokoneet, TV, digikamerat, puhelimet, esitysgrafiikka joko oppimisympäristönä tai sitten mukana retkillä ja erilaisilla tutustumiskäynneillä. Saman teknologian täytyy myös muistaa olevan mahdollinen oppimisympäristö sinällään. Teknisen näkökulman tapauksessa voidaan pohtia mitä kaikkea hyötyä esimerkiksi tietokoneista, matkanetistä, Moodlesta, tai vaikkapa verkkopeleistä ja erilaisista virtuaaliyhteisöistä opetuksessa on. Ovatko tekniset sovellukset opetuksessa keino sinällään vai voidaanko niiden avulla saavuttaa tavoitteita jopa tehokkaammin? Vai onko tavoiteasetanta silloin hyvän opetussuunnittelun varassa?

Manninen & al. viittaavat myös valtakunnalliseen koulutuksen ja tutkimuksen tietostrategiaan (2000-2004), jossa listattiin tieto- ja viestintätekniikan hyötyihin opetuksessa muun muassa “yhteisöllisen oppimisen tuki” ja “yhteydenpito asiantuntijakulttuureihin ja oppilaitosten ulkopuolisen asiantuntemuksen tuominen osaksi opiskelua”, mistä jälkimmäinen on mielestämme tutkimisen arvoinen toteamus. TAKK:n tapauksessa Kotomolla on hyvät mahdollisuudet entisestään lisätä ja tehostaa yhteydenpitoa asiantuntijakulttuureihin; jo pelkästään tietohallinnon viimeaikaiset panostukset takaavat teoreettisen mahdollisuuden. Toiseksi, haastattelemamme opettajat kehittämishankkeessamme raportoivat opiskelijoiden viime vuosien aikana lisääntyneistä tietoteknisistä taidoista ja tämä on toinen hyvä lähtökohta sille, että yhteydenpitoa voitaisiin lisätä, oppimisympäristöajattelun merkeissä. Kolmanneksi, tieto- ja viestintätekniikan keinoin moni kielen opiskeluun liittyvä henkinen kynnys ja

arastelu yhteydenotoissa voi lievittyä, kun vertaisopiskelijoidensa tukemana opiskelija voisi esimerkiksi haastatella erilaisten verkostojen asiantuntijoita skypessä, videolla tai jossain sosiaalisen median kentässä.

Neljäs näkökulma Mannisen & al. teoksessa käsittelee paikallista näkökulmaa, jossa kyse on siitä, että käytetään oppilaitoksen ulkopuolisia paikkoja oppimisympäristöinä. Tämä on Kotomossa hyvin tuttu oppimisympäristö ja liittyy esimerkiksi Valman työssäoppimisjaksoihin sekä jo mainittuun Avekin verkostoitumisviikkoon. Kotomon opiskelijoille oppimisympäristön paikallinen näkökulma on avain yhteiskuntaan nivoutumiseen ja siksi vierailut kirjastoihin, näyttelyihin, museoihin, työpaikkoihin, erilaisiin oppilaitoksiin ja viranomaistoimipisteisiin ovat hyvin tärkeitä tuntisuunnitelmien elementtejä. Niissä omakohtaisuus ja tutkivuus toteutuvat pohjatyön kautta ja dialogisuuden määrää voidaan säätää rajattomasti sekä ennakoivien, vierailunaikaisten että -jälkeisten pari- ja ryhmätöiden kautta. Vierailu sinällään ei dialogisuutta tuo, vaan sen ympärille rakennettu sosiaalinen ja pedagoginen toiminta. Mitä suuremmat mahdollisuudet vastavuoroiseen ja moniaikaiseen keskusteluun oppimisympäristöajattelun paikallisessa näkökulmassa kullakin opiskelijalla on, sitä suurempi sen tuotto opintoihin.

Viides, didaktinen näkökulma tuo oppimisympäristöajatteluun kaiken varsinaisesti oppimiseen liittyvän toiminnan. Oppimis- ja opettamiskäsitykset, oppimistyylit, erilaiset tavat rakentaa tietoa ja esimerkiksi oppimateriaalin tavoitteellinen rakentaminen liittyvät tähän oppimisympäristöajattelun näkökulmaan; kaiken kaikkiaan opiskeluprosessin suunnittelu edustaa didaktista näkökulmaa.

Kulttuuriin liittyviä mahdollisia oppimisympäristöjä Kotomossa on runsaasti ja tässä hankkeessa tutkitun Mannisen & al. teoksen perusteella myös oppimisympäristöajattelun eri näkökulmat ovat käytössä – millä tapaa? Hanketyössä pohdittiin opetuksen eriyttämistä Valman opettajien kanssa ja mietittiin esimerkiksi tilojen riittämättömyyttä ja ohjaamisajan puutetta (fyysinen ja sosiaalinen näkökulma). Opiskelijoiden vuosien myötä kehittyneistä teknisistä taidoista oli hankeprosessissa moneen kertaan puhetta molemmissa opettajatiimeissä ja sen puitteissa Kotomon opiskelijoiden oppimisympäristö voi laajeta ja sitä voitaisiin entisestään myös laajentaa, mutta se vaatisi erilaista resurssointia ja myös tuntisuunnittelua. TAKK:ssa sekä

sisäinen että toiminnallinen tietojohdaminen antaa hyvät puitteet uusille teknisille opetussovelluksille ja se on myös ajanmukaista toimintaa. Opetusta annetaan mm. Skypessä ja koulutusta yleensäkin verkossa monella tapaa, mutta sosiaalinen media tarjoaisi paljon suuremmankin oppimisympäristön, kunhan vain ulkoinen verkko olisi sallittu opetusympäristö. Paikallinen näkökulma Kotomossa oppimisympäristönä näkyy erityisen hyvin ryhmien tekemissä opintoretkissä ja verkostoitumisen tavoissa, siitä saisi moni koulutusala ottaa oppia. Siinäkin, kuitenkin retkien annin voisi sosiaalisen median kautta jakaa laajemminkin. Kotomo sinällään on jo laajentunut oppimisympäristö koko TAKK:n henkilökunnalle ja sen antia ja hyödyntämistä esimerkiksi organisaation kansainvälinen tiimi jo pohtii aktiivisesti.

6 Yhteenveto ja arviointi

Kehittämishankkeemme lähtökohtana oli ymmärtää syvällisemmin käsitteitä omakohtaisuus, tutkivuus ja dialogisuus. Tavoitteenamme oli myös noudattaa näitä periaatteita itse hankkeen toteutuksessa ja käytännön pedagogisissa kokeiluissa. Omasta mielestämme onnistuimme näissä tavoitteissamme. Käsitteiden syvällisempään ymmärrykseen johti moni asia. Elävä peilisali -teos ja muu kirjallisuus avasi käsitteitä ns. teoreettisella tasolla. Ajatustenvaihto käsitteistä ja niiden ymmärryksestä TAKK:n Kotomon kahden kouluttajatiimin kanssa sekä meidän työparien kesken toivat toisenlaista näkökulmaa käsitteiden ymmärrykseen. Myös kyseisten periaatteiden huomioiminen pedagogisissa kokeiluissa toi käsitteiden ymmärrykseen muunlaista näkökulmaa käsitteiden konkretisoitumisen kautta. Joskin edelleen - kuten hanketyömme alussa - voimme pohtia, miten näitä kolmea periaatetta voisimme vielä enemmän huomioida omassa opetustyössämme ja kaikessa pedagogisessa toiminnassa. Olemme nimittäin vakuuttuneita siitä, että näiden periaatteiden toteutuminen opetustyössä tuottaa opiskelijoille merkityksellisiä oppimiskokemuksia.

Periaatteet omakohtaistuminen, tutkivuus ja dialogi ovat monella tapaa päällekkäisiä ja toisiaan tukevia. Kaikissa kolmessa periaatteessa tavoitellaan merkityksellisiä ja syvällisiä oppimiskokemuksia. Oppimisen tavoitteena on saada uutta tietoa ja syvällisempää ymmärrystä opittavasta asiasta. Oppijan tarpeet ovat opetuksen lähtökohta ja tähän liittyy läheisesti myös oppijan motivaatio oppia. Kun oppijalla on halu oppia, tapahtuu oppiminen itseä varten ja oppijalla on halu löytää vastauksia oppimisen kohteena oleviin epäselviin kysymyksiin. Oppijan tulee lähestyä opittavia asioita reflektoiden; myös kriittisyyttä ja asioiden kyseenalaistamista tarvitaan. Oppija on myös vastuussa omasta oppimisestaan. Kaikissa kolmessa periaatteessa opettajan tulee olla opetustilanteessa taka-alalla ja toimia kannustajana ja herätellä oppijoiden ajatuksia kysymyksin. Opettajan tulee luottaa opiskelijan kykyyn oppia itsenäisesti. Dialogissa yhdessä ajatellen oppijat kehittelevät ja jatkavat edellä esitettyjä ajatuksia, jolloin niistä saa uusia oivalluksia. Dialogissa mahdollisesti esiintyvät ristiriidat ja vaikeudet syventävät opittavan asian ymmärrystä.

Hanketyöskentelyn aikana erittäin antoisana ja opettavaisena olemme pitäneet meidän hanketyöntekijöiden välistä dialogia. Hanketyön tekeminen alusta loppuun yhdessä työparin kanssa on erilainen prosessi kokonaisuudessaan kuin yksin tehden. Sovimme kuitenkin heti alussa, että vaikka teemmekin yhteisen kehittämishankkeen, voi kumpikin silti tehdä hankkeen aikaiset pedagogiset kokeilut omakohtaisesti kiinnostavista aiheista. Tämä oli mielestämme hyvä ratkaisu. Näin molemmat kehittyivät opettajataidoissaan niillä osa-alueilla, jotka molemmat kokivat itselleen tärkeiksi. Yksi mielenkiintoinen dialogi meidän työparin kesken syntyi myös tämän yhteenvedon osalta ajatuksenvaihdostamme koskien opettajantaitojemme kasvua.

Hanketyön aikana olemme perehtyneet paremmin yhteen sähköiseen oppimisympäristöön, Moodleen, opettajan näkökulmasta pedagogisten kokeilujemme kautta – ja samalla opiskelleet niin verkko-ohjausta kuin opettajien ohjaamista. Lisäksi olemme hanketyön aikana sekä tehneet aihepiiri- ja tuntisuunnitelmia että kokeilleet tuntisuunnitelmia myös käytännössä. Olemme tehneet kehittämishankkeemme aikana myös monenlaista opetusmateriaalia, jota Kotomon - ja monen muun koulutusalan - kouluttajat voivat hyödyntää opetuksessaan myös jatkossa. Näitä materiaaleja ovat oppimispäiväkirja työssäoppimisjaksoille, aiemman koulutus- ja oppimishistorian kartoituslomake, oppimaan oppimisen verkkokurssipohja Moodlella tieto- ja tehtäväosioineen sekä erilaiset vaihtoehtoiset ehdotelmät kulttuuriaihepiirin käsittelyyn. Näiden konkreettisten materiaalien kautta olemme saavuttaneet myös hankkeen alussa asettamamme toiveen tehdä kehittämishanke, josta on myös käytännön hyötyä.

Hanketyön aikana olemme lisäksi oppineet joustavuutta projektimaisessa työskentelyssä. Myös keskeneräisyyden sietokyky on hankkeen aikana lisääntynyt: prosessiin luottaminen ja työskentelyilmapiirin ylläpitäminen on tärkeää, jotta dialogi luistaa parhaalla mahdollisella tavalla. Dialogimaisessa ja tutkivassa otteessa työskenteleminen suorastaan pakottaa luottamaan toiseen ja omassa prosessissamme tämä myös rohkaisi etsimään omakohtaisesti kiinnostavia polkuja. Oli hienoa nähdä miten työ vei mennessään kun motivaatio oli kohdallaan ja yhteinen lopputulos sai muotonsa vasta työskennellessä. Tätäkin kappaletta on kirjoittanut kaksi ihmistä kun yhteinen mietintä kokosi halutut ajatukset.

Lähteet

- Aarnio, H. & Enqvist, J. 2001. Dialoginen oppiminen verkossa. DIANA –malli ammatillisen osaamisen rakentamiseen. Helsinki: Opetushallitus.
- Hakkarainen, K., Lonka, K. & Lipponen, L. 2004. Tutkiva oppiminen. Järki, tunteet ja kulttuuri oppimisen sytyttäjinä. Helsinki: WSOY.
- Jyväskylän yliopisto. Soveltavan kielentutkimuksen keskus. Osallisena Suomessa. Kehittämissuunnitelma maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseksi. Tulostettu 4.6.2011.
<https://www.jyu.fi/hum/laitokset/solki/ajankohtaista/osallisenasuomessa/osallisenasuomessa.pdf>
- Kauppila, R. 2004. Opi ja opeta tehokkaasti. Psykkinen valmennus oppimisen tukena. 2. painos. Opetus 2000. Juva: PS-kustannus.
- Laine, T. 2009. Periaatekolmikko toimintaa ohjaamassa. Teoksessa Laine, T. & Malinen, A. (toim.). 2009. Elävä peilisali. Aikuista pedagogiikkaa oppimassa. Helsinki: Kansanvalistusseura, 37-64.
- Laine, T. & Malinen, A. (toim.). 2009. Elävä peilisali. Aikuista pedagogiikkaa oppimassa. Helsinki: Kansanvalistusseura.
- Lukinsky, J. 1998. Reflektiivinen vetäytyminen päiväkirjan avulla. Teoksessa Mezirow, J. Uudistava oppiminen. Kriittinen reflektio aikuiskoulutuksessa. Helsingin yliopisto, Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, 233 – 256.
- Manninen, J., Burman, A., Koivunen, A., Kuittinen, E., Luukannel, S., Passi, S. & Särkkä, H. 2007. Oppimista tukevat ympäristöt. Johdatus oppimisympäristöajatteluun. Vammala: Opetushallitus.
- Mäntylä, R. 2001. Oppimispäiväkirja oppimisen ja ohjauksen välineenä. Teoksessa Rökköläinen, M & Uusitalo, I. (toim.). Työssäoppiminen ja ohjaus ammatillisissa oppilaitoksissa. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 151 - 162.
- OPH.2007. Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutus. Suositus opetussuunnitelmaksi. Tulostettu 31.5.2011.
http://oph.fi/download/124652_koto_ops.pdf
- OPH. 2008. Maahanmuuttajien ammatilliseen peruskoulutukseen valmistava koulutus. Opetussuunnitelman perusteet. Tulostettu 31.5.2011.
http://oph.fi/download/110370_maahanmuuttajien_ammattilliseen_peruskoulutukseen_valmistava_koulutus.pdf
- Rökköläinen, M. & Uusitalo, I. (toim.). 2001. Työssäoppiminen ja ohjaus ammatillisissa oppilaitoksissa. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tisdell, E.J. 1995. Creating inclusive learning environments for adults: Insights from Multicultural Education and Feminist Pedagogy, Information Series No. 361. Columbus, OH: ERIC Clearinghouse on Adult, Career, and Vocational Education Selected Journal Articles.

Uusitalo, I. 2001a. Työssäoppimisen ja kouluoppimisen vuorovaikutus. Teoksessa Rökköläinen, M. & Uusitalo, I. (toim.). 2001. Työssäoppiminen ja ohjaus ammatillisissa oppilaitoksissa. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Uusitalo, I. 2001b. Työyhteisöön sosiaalistuminen työssäoppimisessa. Teoksessa Rökköläinen, M. & Uusitalo, I. (toim.). 2001. Työssäoppiminen ja ohjaus ammatillisissa oppilaitoksissa. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Julkaisemattomat lähteet

TAKK.2009. Oppilaitoskohtainen opetussuunnitelma. Maahanmuuttajille ammatilliseen peruskoulutukseen valmistava koulutus. Opetussuunnitelman erityinen osa.

TAKK. AVEK (Aktiivinen ja verkostoituva kotoutuminen) – koulutuksen opetussuunnitelma.

Liitteet

1 (7)

Liite 1: Poimintoja ajatusprosesseista työparin kesken

Helmikuussa 2011:

Anne: “Lueskelin eilen Elävää peilialia, se herätti ajatuksia. Taas pohdin tätä että tietysti nämä omakohtaisuus, tutkivuus ja dialogisuus tulee siis ihan tässä meidän keharin myötä oman opiskelumme "motoksi", mutta pitäisikö nämä näkökulmat huomioida myös esim. niissä "koulutuskokeiluissa"? Eli *miten syntyisi/saataisiin omakohtaisempaa, tutkivampaa ja dialogisempaa opetustapaa* esim. Valma tai Avek? Noh, tässäpä vielä näin ajatuksen asteella olevaa pohdintaa.”

Ulla: “Eikun loistavaa, juuri tätä itsekin aattelin, miten teemme suurin piirtein kaiken niiden periaatteiden läpivalaisemina! Itse asiassa jo nyt kun ideoimme hanketta, täytyy ottaa aika pian aikaa nähdä ja jutella rauhassa, niin saamme koko prosessiin omakohtaisuuden, tutkivuuden ja dialogisuuden. *Meidän suunnitteluhan on dialogia.*”

Maaliskuussa 2011:

Anne: “Mietin, että voisin jossain vaiheessa lainata niitä Helena Aarnion yms. *dialogisuus-kirjallisuutta*. Siihen tematiikkaankin olisi hyvä ehkä paremmin tutustua esim. jos halutaan sitä *dialogisuutta saada myös niihin opetustuokioihin kytettyä* jollain tapaa mukaan... Ideoita ainakin luulisi niistä opuksista saatavan.”

Ulla: “Oli tosi kiva suunnitella yhdessä tapaamista ensimmäisen tiimin kanssa ja jakaa ajatuksia noista Jyväskylän periaatteista. Siinä sen huomaa miten yhtäältä eri tavalla tekstiä lukee ja toisaalta miten kaikin tavoin samoja asioita pysähtyy miettimään. Tiimien kanssa päästäänkin pian miettimään sitä *mihin me niissä suunnitelmissa keskitytään.*”

(jatkuu)

Huhtikuussa 2011:

Anne: ”Jeps, oli kiva tavata. Nyt sain minäkin Elävä peilisali - teoksen luettua läpi. 3 lukua lukiessani koskien APO-koulutusta ja sen kokemuksia tuli paljon sellaista omissakin opinnoissa vastaavaa koettua eteen, joko omana kokemuksena tai oman ryhmän jäseniin peilaten. Löysin myös yhden *Aarnion* luennon pp-pohjat: Dialogiset toimintatavat vuorovaikutustilanteissa kasvokkain ja verkossa. Samasta pinkasta löytyi Satu Öystilän matskuja *PBL:stä* ja niissä esillä myös *tutkiva oppiminen*, joissa Öystilä kyllä viittaa Lonkan yms. materiaaliin. Otan matskut ensi viikolla mukaan. Muistaakseni Ulla mainitsit, että olet monen muun asian ohella perehtymässä tähän PBL. Nämä mainitut matskut on jostain TAKK:N kopute-puolen tilaisuudesta koskien jotain siellä ollutta *oppimisympäristöhanketoimintaa*. Viime tapaamisessa sovimme, että pyritään määrittelemään omin sanoin nuo meidän keskeiset käsitteet ihan kirjallisestikin, näistä puhuttiinkin jo omien muistiinpanojen pohjalta. Aloitan määrittelemisen... Sitten yksi määritelmä lisää, joka nousi elävän peilisalin lopussa: *kokonaisvaltainen oppiminen*.”

Ulla: ”Moiks. Sain energiaspurttin ja päivitin muistiinpanojani tuonne tekstiin eilisen suunnittelupalaverin osalta. Mun mielestä kans tuo *ongelmaperusteinen oppiminen* täytyy ottaa työn alle, Riittakin siitä puhui. Samoin se Moodlen käyttö opetuksessa, kun se on jo saatu hyvin käyntiin. Sinne suunniteltava materiaalihan ei sido minuakaan ajassa, joten mitäs olet mieltä, miltä Moodlen käytön tehostaminen tuntuu?”

Anne: ”Moro, pitkästä aikaa täällä päivittämässä omalta osaltani. Valmasta tullut paljon sellaisia ehdotuksia, jotka olleet mielenkiintoisia - jotka mahdollistaa varmasti monenlaiset menetelmät ja niiden kokeilut sekä aineiston tuottamista. Miksei Moodlekin voisi osaltaan hyödyntää, olisi kiva nähdä millaiselta Moodle alusta ko. ryhmällä näyttää. Täytyy Avek -palaverin jälkeen istahtaa kunnolla alas ja päättää teemat :-). Vaihtoehtoja jo nyt yllinkyllin.”

Ulla: ”Tsau, minä olen nyt kyllä omakohtaisesti innostunut tuosta oppimisen teemasta ja myös *oppimispäiväkirjasta*. Minusta sekä Valmassa että Avekissa olisi hyvä antaa

(jatkuu)

oppijoiden sisäisten prosessien tulla näkyviin ja siihen tehtävään oppimispäiväkirja sopisi mainiosti. Kurkkaapa mitä löysin, tuolla tekstin lopussa asiaa oppimispäiväkirjasta. *Mitenkä sen opi oppimaan -teeman saisi linkitettyä meidän tutkimiin periaatteisiin, omakohtaisuus, tutkivuus ja dialogisuus?* Sitä tässä olen pähkäillyt tämän päivän. Mielestäni pelkästä opettaja-käsitteestä saisi hyvä opi oppimaan -tuntisuunnitelman avekeille, mitä olet mieltä? Varsinkin kun se on niin kulttuurisidonnainen.”

Anne: ”Sitten vielä siitä ”kulttuuri”teemasta - sitäkin varmaan täytyisi suunnitella jossain vaiheessa yhdessä. Vedetäänkö draamana? Tai jotain muuta? Ja muakin jäi mietityttämään, että pitäisikö olla laajempi kuin pelkästään pääsiäisteema. Nimittäin se *laaja-alaisempi näkemys kulttuurista* ja sen esiin tuominen olisi kyllä mielenkiintoinen ajatus esim. aihepiirisuunnitelmaksi ja siitähän voisi sitten lohkaista jotain tuolle 3 tunnille.

Ulla: ”Tosiaan tuo Avekin ip oli vähintäänkin mielenkiintoinen ja oppimisessa on kyllä oppimista. Ope oli tosi tärkeä monille opiskelijoille ja ei ihme, että *itseohjautuvuutta* uupuu ja opettajan arvo laskee jos hän rohkenee sanoa, että "en mä tiedä". Tästä meidän tartte päästä juttelemaan livenä. Joka tapauksessa laitan sulle liitteenä myös mun muistiinpanolapun eiliseltä, eli itseohjautuvuustestin mun merkinnöillä höystettynä. Ehdimme Avekin kanssa puhua paljonkin opetuksen perään.

Anne: ”No, tämä on kyllä tosi mielenkiintoinen juttu - siis tämä Oppimaan oppimisen osio. (Tästä Kotomassa hyödyttäisiin erityisen suuresti). Siihen voisi ihan oikeasti rakentaa kehittämishankkeemme aikana kunnon *aihepiirisuunnitelman* ja sitten tuntisuunnitelmat. Mä laitan sulle erillisen viestin liittyen näihin aihepiiri- ja tuntisuunnitelmiin, joihin sain yhden valmiin mallin ohjaavalta opettajaltani. Voitaisiinko esim. tällaisia pohjia käyttää esim. raportoinnissamme?”

Anne: ”Hei, Ulla ja Avek-tiimi, tässä muutama kommentti Ullan viestiin, varsinaiseen tuntisuunnitelmaan minulla ei ole muutosehdotuksia. Ulla luetteli itse viestissä

(jatkuu)

muutamia muita *tuntisuunnitelman aiheita*, joita voisimme aihepiiriin Oppimaan oppiminen tehdä. Tässähän teemassa tavoitteena on, että kukin saisi tuntumaa siitä, millainen minä olen oppijana. Koimme tärkeäksi lähteä tästä opettajuus -käsitteen avaamisesta lähestymään tätä teemaa, koska sitä kautta saamme käsitystä siitä, mitä odotuksia opettajalle asetetaan ja millainen rooli opettajalla ajatellaan oppimisessa olevan. Tämä oppimaan oppimisen teemahan on laaja, ja siihen meidän kannattaisi Ullan kanssa tehdä varmaankin ensin kokonaisuudessaan aihepiirisuunnitelma ennen muiden yksittäisten tuntisuunnitelmien tekoa. Mietin vain, että minkä verran tähän teemaan esim. teillä on aiemmin käytetty Avekin ops:n pohjalta? Vai oliko tämä teema, joka vielä puuttui kokonaan? Eli kuinka monta opetustuntia ajattelisitte, että tähän teemaan olisi mahdollista käyttää?”

Toukokuussa 2011:

Ulla: ”Nyt on tullut aikaväliä kokeiluihin itselleni tarpeeksi ja alkaa taas ajatusten kokoaminen hankkeen raportoimista varten, vaikka onhan meillä niitä kokeiluja vielä. Tosiaan tuo sinun *ehdotuksesi Moodlesta raporttimme osana* oli loistava! Sitä juuri mietin miten saamme sinne kaikki tärkeät osiot (aihepiireinä varmasti) ja sitten tämän raportin itsessään käyttökelpoiseen muotoon. Ehkäpä lopputulosta ei tarvitse tässäkin asiassa etukäteen tietää, vaan annetaan kesän näyttää minkälainen siitä tulee.

Anne: ” Yritän jossain vaiheessa sopia Osmon ja Jannen kanssa palaveria, jotta voisin enemmän tiedustella heiltä, mitä he odottaisivat *oppimaan oppimisen teemaan* rakennettavan. Se, on nimittäin nyt se juttu, mikä muo innostaa eniten. Eli alustavasti heiltä kyselin, mitä he toivoisivat tämän teeman sisältävän ja mitä mieltä he ovat, jos sinne Moodleen rakennettaisiin tällainen kokonaisuus, josta sitten voisi kukin tarpeidensa mukaan osioita ehkä omaan opetukseensa noukkia. Jos teema saa "pomojen" hyväksynnän, sitten voisi ValMalta ja Avekilta tiedustella ja mahdollisesti muiltakin, että millaisia toiveita heillä olisi tämän teeman suhteen ja joko heillä olisi jotain hyviä matskuja siihen käytössään. Eli rakentaisin Moodleen aihepiirin tästä teemasta tuntisuunnitelmiseen, miltä kuulostaa? Ja sinä olet tietysti tervetullut myös

(jatkuu)

tähän suunnitteluun mukaan, jos halua ja mahdollisuuksia on irrottautua. Yritän nyt parin viikon sisään saada palaverin Osmon ja Jannen kanssa aikaiseksi, olisitko halukas tulemaan mukaan?”

Ulla: ”Kuulostaa oikein hyvältä ja tosiaan se Moodle täytyy vaan pyöräyttää pystyyn niin sinne suoraan voidaan tuottaa materiaaleja. Minä voisin paahtaa tuota *kulttuuri-aihepiiriä* ja sitten sitä työelämää voisi kartuttaa jo myös niillä kokeiluilla mitä opeharjoitteluissa on ollut, ainakin mulla, voisin sitä lupaa kysyä Pekalta. On nimittäin niin kelpo suunnitelmia jo olemassa, että niitä sopisi hankkeessakin levittää potentiaaliseen käyttöön koulutuslallalla. Ja voin kyllä palaveriin tulla, mutta uskon kyllä kun kerrot mihin keskustelunne perusteella energiaani suuntaan, varmasti oppimaan oppimiseenkin voin jotain lisää tuottaa kesällä.”

Anne: ”Sain sovittua Anna-Liisan kanssa palaverin 17.5 iltapäivälle, opetus sitten seuraavana päivänä 18.5 klo 10.30-14.30 (eli tiedoksesi, jos haluat tulla mukaan). A-L käy aamulla jotain käytännön juttuja ja minulla tuli työjuttu klo 9-10, josta ehdin kyllä hyvin klo 10.30 alkavaan opetukseen. Jotain alustavia ajatuksia A-L kanssa ko. päivästä käytiinkin, lähinnä tiedustelin, että tuleeko A-L mitään erityistä, mitä haluaisi käsiteltävän. A-L toivoi, että ainakin sitä olisi hyvä käsitellä, mitkä olivat ennako-odotukset to-jaksolle ja miten ne toteutuivat? Lisäksi *kokemuksia to-päiväkirjasta* hyvä kerätä yleisesti. Mutta purku varmaankin tullaan toteuttamaan tiettyjen teemojen alla pienryhmissä ja sitten yleisesti keskustellen. Ja samaa puhuttiin A-L kanssa, että pitää katsoa myös päiväkirjat ja keskustelut Moodlesta, että mitkä siellä esiintyy esim. toistuvina teemoina jne... Ja jos teet *Räkköläisen* kirjasta koostetta tätä koskien, siitä on varmasti apua.”

Ulla: ”Moikka Anne, mä yritän vastuuta tästä aiheesta etänä kantaa, tässä siis mun poimintoja valmalaisten opiskelijoiden oppimispäiväkirjoista, viimeinen viikkohan on vielä kesken, joten viikonloppuna saadaan lisälukemista. Muutama huippu kirjoittaja piilee joukossa, useampi vahva ja muutama hyvin heikko kirjoittajakin löytyy. Mielestäni *ohjaajan täytyy opiskelijansa tuntien olla hyvin napakka siinä mitä aiheita hän yhteiseen pohdintaan ottaa* ja meidän hankkeen kannalta valmalaisia voisi ohjata

(jatkuu)

hyvin opiskelijälähtöiseen työstämistapaan, eli nyt sitä jokaisen omaa pohdintaa ja reflektiota harjoittelemaan vaan lisää. Eli kun on alkuun päästy, niin pohdinnan pohtiminen voisi hyödyttää jokaista seuraavaa harjoittelua ajatellen. Sitä omaa päiväkirjaa tulee arvioida, lempeällä mutta kriittisellä silmällä. *Mitä itsestäni työssäoppijana opin -tyyliset tehtävät* voisivat hyödyttää monta, mitä opin työntekijänä, kielenpuhujana, työkaverina, ammattialallani.

Anne: ” Hei Ulla, työstimme tuossa Anna-Liisan kanssa huomista päivää. Täytyy illalla vielä sitä valmistella. Teen päivästä tuntisuunnitelman samalle pohjalle kuin sinullakin on ollut. Anna-Liisa aloittelee päivän ilman minua käyden jotain käytännön asioita lävitse. Oman osuuteni aloitan 10.30, ja aluksi käymme keskustelua kokemuksista to-päiväkirjaan liittyen. Sitten opiskelijoiden jako pareihin (yhteensä 13 opiskelijaa). Sitten 6 eri teemaparipöytää, jotka kaikki opiskelijat käyvät läpi keskustellen tiivistetyn ajan annetuista teemoista (teemat poimittu työssäoppimispäiväkirjoista). Jatkossahan tosiaankin opiskelijat itse voisivat omista oppimispäiväkirjoistaan esim. etsiä nämä tärkeät teemat, joita tullaan opiskelijakavereiden kanssa pohtimaan yhdessä. Jokaisen teeman alle, tulee muutamia aiheeseen liittyviä kysymyksiä. Parit kirjoittavat keskustelujensa tuotokset paperille. Tietyn ajan kuluessa parit vaihtavat pöytää ja jatkavat keskustelua uudesta teemasta jne... (eli *mukailtu learning cafe* –menetelmä). Lopussa käydään kunkin teeman tuotokset yhdessä kootusti läpi. Vielä ennen loppua, jokainen opiskelija saa hetken miettiä paria kysymystä: 1) Mikä oli tavoitteeni työssäoppimiselle? Miten tavoitteeni toteutui? ja 2) Mitä opin työssäoppimisen aikana itsestäni? Tämän jälkeen jokainen vastaa lyhyesti näihin kysymyksiin (minuuttikierron).

Sitten tuli puheeksi *yhteinen palautepalaveri* liittyen näihin opettajien kokemuksiin koskien to-päiväkirjaa, kehittämisajatuksia sekä mahdollisia jatkotyöstömahdollisuuksia. Tässä pitäisi mitä ilmeisemmin aika nopeasti yrittää järjestää tämä, koska Tiina lomille kesäkuun alkupuolella.”

Kesäkuussa 2011:

Anne: ”Moro Ulla, kiitos viestistäsi. Olen tässä tänään tälle viikkoa ensimmäistä päivää

(jatkuu)

työhuoneella. Maanantaina meillä oli ohjauspalveluiden virkistyspäivä ja ti ja ke meni työreissussa Turussa. Tänään pidin palaverin Osmon ja Jannen kanssa

kehittämishankeemme minun osioon liittyen. Tuotan siis matskua mamupuolelle oppimaan oppimisen teemaan. Tässä tulee vahvasti kyllä mukaan kotokoulutus, mutta myös Valman ops ja Avekin ops nousee esiin Oppimaan oppimisen/opiskelutaitojen teemat.

Anne: "Tässä muutamia kommentteja tämän tekstin liitteenä ollesta koontipaperista (11.5.2011). *Oppimispäiväkirjan dialogisuuttahan* voisi Moodlessa tuoda myös opettaja esiin nostamalla opiskelijoiden oppimispäiväkirjoista omasta näkökulmastaan tärkeitä asioita keskustelualueelle.

Pitäisikö minun tehdä jonkinmoinen *kooste purkupäivästä*, jossa siis opiskelijoilla oli mahdollisuus verrata toistensa kokemuksia. Päivässähän ryhmien käsittelemät kysymykset osittain vastasivat työssäoppimispäiväkirjan ohjeessa esitettyjä to-jakson jälkeen esitettäviä kysymyksiä.

Ja mielenkiintoista kuulla, millaisia mietteitä opiskelijoilla on ennen seuraavaa to-jaksoa näistä työssäoppimispäiväkirjoista ja millaisia kokemuksia teillä tulee ohjaajina ko. päivästä. Ja se teemakohtainen viikkopohdinta voisi olla myös mielenkiintoinen kokeilutapa to-päiväkirjan kirjoittamisessa. Ajattelitko, että teemana voisi esim. yhtenä viikkona olla pohtia työssäoppimispaikan työyhteisöä ja toisella viikolla esim. työtapoja tai ammatin vaatimuksia? Tällainen avoin teema voisi ehkä herättää enemmän niitä tunteiden ja omien kokemusten kuvailuja. Mene ja tiedä... Ensi viikolla sitten nähdään ja jutellaan enemmän missä mennään.

Ulla: "Moikkamoi Anne, Jep, kiva että pääsit kuin pääsitkin lomalle! Juuri tuommoisia aatoksia mulla oli niistä ohjaajan tekemisistä, mutta siinä se oppimispäiväkirjan käyttämisen "este" (jos siitä dialogista haluaa) voi tulla, että ohjaajalla ei ole aikaa ohjailla kirjoittelun aikana. Toisaalta, se ei ole meidän tehtävä ratkaista, mutta kylläkin tuoda esille kun hanketta esittelemme. Huomasin muuten, että Kotomolla on kokous 8.9., eli sinne mennään kai.

Liite 2: Hankkeessa käytetty tuntisuunnitelmapohja

TUNTISUUNNITELMA(T) [Kokonaisuus, tunti, ryhmä, päiväys ja aika.]

[Tekijä: (esim. Ulla Virtanen, TAOKK, 10TaMa)]

Aihe

Ryhmä [Oppilaitos, opiskelijaryhmä.]

Näkökulma [Selitys mihin aihepiiriin tuntisuunnitelma kuuluu ja mihin tarpeeseen tuntisuunnitelma vastaa.]

Työympäristö [Oppimisympäristö ja tilat.]

Tarvikkeet [Opetuksessa käytettävät materiaalit ja työvälineet.]

Tunti 1 : [Aiheen nimi]

Tavoite [Kuvaus tunnin aiheesta.]

Sisällöt ja menetelmät

a) [Sisältö ja menetelmä.]

- [Osasisällön kuvaus + menetelmän käyttö]
- [Osasisällön kuvaus + menetelmän käyttö]

b) [Sisältö ja menetelmä.]

Tunti 2 : [Aiheen nimi] jne.

Oppimisen arviointi

[Kuvaus siitä miten opittua asiaa arvioidaan.]

Liite 3: Lomake aiemman koulu- ja oppimishistorian kartoittamiseksi**Koulu- ja oppimishistorian selvittäminen**

Tämän lomakkeen avulla on tavoitteena selvittää aiempaa koulu- ja oppimishistoriaasi.

Lomakkeessa olevat koulutusta, opiskelua ja työtä koskevat kysymykset ovat pääasiassa avoimia kysymyksiä, joihin sinun tulee kirjallisesti vastata. Muutamiin kysymyksiin pyydetään sinulta vastausta kyllä tai ei. Valitse näissä ympyröimällä oikea vastausvaihtoehto.

1. Taustakysymykset:

Nimi:	Ikä:
Kotimaa:	Suomessa asuttu aika:
Äidinkieli:	Muu kielitaito:
Luku- ja kirjoitustaito: (ympyröi oikea vaihtoehto) Osaatko lukea ja kirjoittaa äidinkielellä Kyllä / Ei Osaatko lukea ja kirjoittaa muulla kielellä Kyllä / Ei Millä kielellä osaat lukea ja kirjoittaa?	

(jatkuu)

2. Kokemukset koulunkäynnistä ja opiskelusta

Oletko ollut koulussa kotimaassasi?

Kyllä Ei

Jos vastasit ei, kerro miksi et ole käynyt koulua?

Jos vastasit kyllä, **kuvaile koulujärjestelmää ja koulua, jota olet käynyt.** (Kerro esimerkiksi millainen koulu oli, minkä ikäinen olit kun kävit koulua, kuinka kauan koulua yleensä käydään maassasi, miten koulunkäytin yleensä etenee ...)

Kuinka monta vuotta kävit koulua?

Mitä asioita opiskelit koulussa?

Kerro koulunkäyntisi säännöllisyydestä. Kuinka usein kävit koulussa? (Esimerkiksi kävitkö koulussa joka päivä vai kerran viikossa? Oliko koulunkäynnissä taukoja? Jos oli, niin kuinka pitkiä taukoja ja miksi?)

(jatkuu)

Millaisia opiskeluvälineitä käytitte koulussa? (Kerro esimerkiksi oliko käytössä oppikirjoja, papereita, tietokonetta? Oliko koulussa kirjastoa jne...)

3. Kokemukset työstä

Oletko käynyt työssä kotimaassa tai muussa maassa? Kyllä Ei

Jos vastasit ei, kerro **miksi et ole käynyt työssä?**

Jos vastasit kyllä, kerro **millaista työ oli?**

Oletko käynyt työssä Suomessa? Kyllä Ei

Jos vastasit kyllä, kerro **millaista työ oli?**

(jatkuu)

4. Oppiminen ja tuen tarve

Oletko tarvinnut aiemmin apua koulussa? Kyllä Ei

Jos vastasit kyllä, kerro enemmän mitkä asiat koulussa ja opiskelussa oli vaikeaa?
Missä asioissa tarvitsit apua? Kuka sinua auttoi?

Vastaa vielä seuraaviin kysymyksiin:

Mihin asioihin haluat nyt apua koulussa?

Mitkä ovat vahvuutesi oppijana. Missä olet hyvä?

Mistä et opiskelussa pidä?

Onko sinun helppo tutustua muihin ihmisiin?

Kyllä Ei

(jatkuu)

5. Motivaatio ja tulevaisuuden suunnat

Kuvaile millainen elämäntilanteesi on nyt?

Tukeeko perhe opiskeluasi?

Kyllä Ei

Jos sinulla on pieniä lapsia, miten lasten hoito järjestyy, kun opiskelet päivällä?

Mitä haluat tehdä tulevaisuudessa?

Mitä haluat oppia tämän koulutuksen aikana?

Liite 4: Oppimaan oppiminen kotoutujille -aihepiirisuunnitelma**AIHEPIIRISUUNNITELMA Oppimaan oppiminen kotoutujille**

Moodle –oppimisympäristöön verkko-kurssipohjan tehnyt Anne Kumpula

Kehittämishanke – opiskelutaitojen valmennus maahanmuuttajataustaisille Kotomon opiskelijoille (Oppimaan oppiminen kotoutujille –aihepiirisuunnitelma)

Aihepiiri	Oppimaan oppiminen kotoutujille
Ryhmä	TAKK:n opiskelijat ns. kotokoulutuksen, Avek, Valma
Oppimisympäristö	TAKK:n sähköinen verkko-oppimisympäristö Moodle
Tarvikkeet	Tietokone, tunnukset verkko-kurssille
Näkökulma	Omaehtaisesti Kumpulaa kiinnostava teema aihepiirinä sekä konkreettinen tutustuminen Moodleen oppimisympäristönä ns. opettajanäkökulmasta. Tavoitteena tehdä Moodleen Oppimaan oppiminen kotoutujille –verkkokurssipohja hankkeen tekijän aihepiirisuunnitelman pohjalta. Verkkokurssipohja toimii pohjana Kotomon eri tiimien kouluttajille maahanmuuttajaopiskelijoiden kanssa opiskeluteemaan liittyvää aihetta käsiteltäessä.

(jatkuu)

Oppimaan oppiminen kotoutujille

Tavoite

Rakentaa sähköiseen oppimisympäristöön Moodleen ”verkkokurssipohja” opiskelutaidot teemaan Kotomon opiskelijoille koto-, Avek- ja Valma –koulutuksiin. Verkkokurssin rakentamisen pohjalla huomioidaan kyseisten koulutusten sekä valtakunnalliset että oppilaitoskohtaiset opetussuunnitelmasuosituksset sekä koulutusosalta esitetyt toiveet. Verkkokurssipohjassa on tarkoituksena myös hyödyntää mahdollisimman paljon olemassa olevia materiaaleja ja opiskelutehtäviä teemaan liittyen. Oppimaan oppiminen kotoutujille – verkkokurssi on kurssipohja, jota kouluttajat voivat jatkossa muokata omia tarpeitaan vastaavaksi. Kurssille annetaan pohjan valmistuttua kaikille Kotomon kouluttajille opettajaoikeudet. Moodleen viedään sekä tietomateriaalia ja nettilinkkejä lisätiedon etsimistä varten sekä erilaisia opiskelutaitoihin ja oppimiseen liittyviä tehtäviä, testejä ja kartoituksia.

Sisältö ja menetelmä

Moodle verkkokurssipohja aihepiiristä Oppimaan oppiminen kotoutujille muodostuu kahdesta eri Moodle - pohjasta. Ensimmäinen pohja on Oppimaan oppiminen kotoutujille TIETO-OSIO ja toinen Oppimaan oppiminen kotoutujille TEHTÄVÄ-OSIO. Tieto-osioon on koottuna neljä tiedollista osiota liittyen opiskelutaitoihin. Viides osio sisältää lisämateriaaleja ja linkkejä osion. Osiot ja osioiden sisällöt koostuvat seuraavanlaisista teemoista:

1. Suomalainen koulutusjärjestelmä ja aikuiskoulutus

- Suomalainen koulutusjärjestelmä
- Aikuiskoulutus Suomessa
- Aikuisten maahanmuuttajien koulutus
- Opiskelumudot
- Opiskelu TAKK:ssa ja Kotomossa
- Nettilinkkejä aiheeseen

(jatkuu)

3 (4)

2. Aikuisena oppiminen ja opiskelu

- Oppiminen aikuisena
- Oppimistyyli
- Oppimisstrategiat ja –menetelmät
- Opiskelu ryhmässä
- Nettilinkkejä aiheeseen

3. Oppimisen esteet ja oppimisvaikeudet

- Oppimispulmat ja oppimisvaikeudet
- Maahanmuuttajien oppimisvaikeudet
- Nettilinkkejä aiheeseen

4. Oppimisen suunnitelmallisuus

- Motivaatio ja tavoitteet oppimiselle
- Suomen kielen opinnot
- Arviointi

5. Lisämateriaaleja ja linkkejä

Vastaavat pääosiot löytyvät myös tehtäväosioista. Tehtäväosiossa on erilaisia kyseiseen teemaan liittyviä oppimistehtäviä sekä oppimistestejä ja -kartoituksia. Molempien osioiden materiaaleissa on kehittämishanketta varten itse tehtyjä aineistoja. Lisäksi on hyödynnetty sekä muilta kouluttajilta saatuja materiaaleja että valmiita oppimistehtäviä, testejä ja kartoituksia erilaisista tietolähteistä kuten internetistä, erilaisista julkaisuista sekä kirjallisuudesta.

(jatkuu)

4 (4)

Oppimisen arviointi Oppimisen arviointi on yksi käsiteltävä teema aihepiirin sisällä. Yleisesti omaa oppimista arvioidaan erilaisin tehtävin sekä itsenäisesti että ryhmän muiden opiskelijoiden kanssa. Verkkokurssin arviointi itsearviointitehtävänä.

Käytetyt lähteet verkko-materiaalin tuottamisessa:

Kirjalliset lähteet:

Arvonen, A., Katva, L. & Nurminen, A. 2010. Maahanmuuttajien oppimisvaikeuksien tunnistaminen. Jyväskylä: PS-kustannus.
 Hemminki, M. & Männikkö, L. 2006. Purjehdi opin satamaan. Opitaan oppimisen taitoja. Vantaa: Opintotoiminnan Keskusliitto ry.
 Laine, R., Nissilä, L. & Sergejeff, K. (toim.) 2007. Eväitä, esimerkkejä ja kokemuksia: luku- ja kirjoitustaidon opetus aikuisille maahanmuuttajille. Helsinki: OPH.
 Lindberg, J. 1994. Oppimaan oppiminen. Opas oppimistaitojen kehittämiseen. Turku: Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskus.
 Nissilä, L. & Sarlin, H-M. (toim.) 2009. Maahanmuuttajien oppimisvaikeudet. Keuruu: OPH.
 Silvén, M., Kinnunen R. & Keskinen, S. 1991. Kohti itseohjautuvaa opiskelutaitoa. Turun yliopisto: Täydennyskoulutuskeskus.

Esitteet ja julkaisut:

Aivo – aikuiskoulutuksen voima. Pystynkö oppimaan. 2010.
 Erilaisten oppijoiden liitto ry. Lukineuvola hanke. 2007. Erilaisen oppijan käsikirja. Jyväskylä: Erilaisten oppijoiden liitto ry.
 Krits. Oppimisvaikeuksista vapaaksi. 2010. Kriminaalihuollon tukisäätiö.

Internet –lähteet:

www.amiedu.net/jokeri/oppiminen/oppimistyyliit

www.ammattinetti.fi

www.infopankki.fi

www.joensuu.fi/tkk/avoin/akateemiseto
[piskelutaidot/oppimistyyliit](http://www.joensuu.fi/tkk/avoin/akateemiseto)

www.kielikompassi.jyu.fi/opioppimaan

www.kielikompassi.jyu.fi/puheviestinta

www.koulutusnetti.fi

www.krits.fi

www.lukineuvola.fi

www.mol.fi/avo

www.mol.fi/tyovoimakoulutus

www.nayttotutkinnot.fi

www.oph.fi

www.opintoluotsi.fi

www.oppisoppi.fi

www.takk.fi

www.tampere.fi/top/opinverstas

www.virtuopo.net

www.yle.fi/java/yki

Liite 5: Työssäoppiminen, työssäoppimispäiväkirjan ohjeistus

TYÖSSÄOPPIMISJAKSO: OPPIMISPÄIVÄKIRJAN OHJEET JA OPPIMISTEHTÄVÄT (TAKK, Kotomo/Valma, kevät 2011)

Miksi kirjoitan oppimispäiväkirjaa?

Työssäoppimisjaksolla opitaan valtavasti asioita ja suuri osa niistä unohtuu matkan varrella. Oppimispäiväkirjan tarkoitus on auttaa minua muistamaan mitä opin työssäoppimisjaksolla. Oppimispäiväkirjan kirjoittaminen on myös tärkeä osa oppimista työssäoppimisjaksolla, koska se kehittää taitojani kokonaisvaltaisesti. Voin luottaa oppimispäiväkirjaan, se toimii!

Miten kirjoitan oppimispäiväkirjaa?

Kirjoitan päiväkirjaa itseäni varten ja opettajieni lisäksi se ei tule kenellekään julki opiskeluni aikana. Tässä oppimispäiväkirjassa on erilaisia osa-alueita ja niissä jokaisessa monta apukysymystä, joista valitsemini kirjoitan ajatuksiani. Kirjoitan päiväkirjaa koko työssäoppimisjaksoni ajan ja joka viikon lopulla ja palautan sen aina Moodleen että opettajani pääsevät sitä lukemaan. Muut opiskelijat eivät näe oppimispäiväkirjaani.

Kun työssäoppimisjaksoni on loppunut, opettajani tutustuvat oppimispäiväkirjaani ennen kuin palaamme ryhmäopetukseen. Ohjaajani antavat minulle ryhmässä ohjausta siihen miten puramme kokemuksia. Oppimispäiväkirjaa ei arvioida numeroin, vaan siitä käydään erilaisia keskusteluja ryhmässä ja Moodlella. Osia päiväkirjastani voidaan pyytää siis ryhmän käyttöön, mutta minä saan valita mitkä ne osat ovat.

Löydän oppimispäiväkirjaani oman ryhmäni Moodlella.

<https://verkkokoulu.takk.fi>

Oppimispäiväkirjan rakenne

Oppimispäiväkirjaa kirjoitetaan kolmessa vaiheessa: ennen työssäoppimisjaksoa, sen aikana ja sen jälkeen.

ENNEN TYÖSSÄOPPIMISJAKSOA

A. Omat tavoitteeni

Tehtävä: Kirjoitan mitä nyt ennen työssäoppimisjaksoa seuraavista asioista ajattelen.

Apukysymyksiä oppimispäiväkirjaani:

- Mitä valitsemaani ammattialaan tarvittavia tietoja ja taitoja (osaamista) minulla on?
- Millaisia töitä työssäoppimispaikallani haluan tehdä?
- Mitä muita tehtäviä luulen tekeväni?
- Mitä haluan oppia työssäoppimisjaksollani?
- Minkälaista tukea luulen kaipaavani työssäoppimisjakson aikana?
- Minkälaisia kielenkäyttötilanteita ajattelen, että työssä on?
- Kuvailen 1-2 konkreettista tilannetta, jossa uskon, että kielitaitoni riittää ja 1-2, jossa pelkään, että kielitaitoni ei riitä.

B. Työelämätaitoni

Apukysymyksiä oppimispäiväkirjaani:

- Mitä tässä työpaikassa luultavasti osaan tehdä?
- Minkälaisia sääntöjä (hygienia, työajat, kulkuluvat, työturvallisuus, työkalujen käyttö) siellä on?
- Miten hyvin osaan kertoa asiani toisille työntekijöille tai asiakkaille?
- Miten hyvin osaan tehdä yhteistyötä toisten kanssa?
- Miten hyvin osaan käyttää tieto- ja viestintätekniiikkaa (puhelimet, tietokoneet, erilaiset ohjelmat, sähköposti, sosiaalinen media)?

TYÖSSÄOPPIMISJAKSON AIKANA

C. Ammattialaani ja työpaikkaani liittyvä osaamiseni (viikoilla 16-17)

Apukysymyksiä oppimispäiväkirjaani:

- Mitä tehtäviä teen työssäoppimispaikallani?
- Miten minua perehdytetään työtehtäviini?
- Minkälainen on päivärytmieni?
- Mikä tehtävissä on tuttua ja helppoa?
- Mikä tehtävissä on uutta tai vaikeaa?
- Minkälaista tukea ja ohjausta saan työssäoppimisjakson aikana?
- Missä tehtävissä minusta on hyötyä työssäoppimispaikalla?
- Mitä mielenkiintoista työssäoppimispaikallani havaitsen?
- Millaisia tunteita työssäoppimispaikkani minussa herättää?

D. Työpaikan organisaatio -oppimistehtävä (viikoilla 16-17)

- Kysele näistä aiheista useilta työntekijöiltä työssäoppimispaikassasi.

Apukysymyksiä oppimispäiväkirjaani:

- Minkälaista koulutusta, taitoa ja työkokemusta työtehtäviini työssäoppimispaikassani edellytetään?
- Miten työssäoppimispaikassani uusia työntekijöitä perehdytetään työtehtäviini?
- Minkä alan työehtosopimusta työntekijät noudattavat?
- Onko työssäoppimispaikassani virallisia kelpoisuusehtoja?
- Millainen on koko ammattialan työllisyystilanne?
- Millaisia uusia ammattitaitovaatimuksia alalla on odotettavissa?

E. Kielitaitoni työssäoppimisjaksolla (viikoilla 18-19)

Apukysymyksiä oppimispäiväkirjaani:

- Saanko ja haluanko käyttää kieltä työssäoppimispaikalla?
- Ymmärränkö mitä muut puhuvat?
- Minkälaisia kirjoitettuja tekstejä työharjoittelussa pääsin lukemaan?
- Osaanko kysyä asioita, jotka ovat minulle epäselviä?
- Miten kielitaitoni kehittyi työssäoppimisjakson aikana?
- Miten työharjoittelu vaikuttaa kielitaitooni? (ammattisanasto, ammattikieli, rohkeus)
- Minkälaisia kielenkäyttötilanteita työssä on ja miten selviän niissä, kerron muutaman esimerkin.

F. Työntekijän haastattelu -oppimistehtävä (viikoilla 18-19)

- Käytän apuna kysymyksiä, joita kirjoitin ammattiprojektityössä ja lisäksi selvitän esimerkiksi mitä ammattitauteja (ammattiala, työtehtävät, ergonomia) työ voi aiheuttaa.

(jatkuu)

TYÖSSÄOPPIMISJAKSON JÄLKEEN

G. Arvioni kehittymisestääni

Apukysymyksiä oppimispäiväkirjaani

- Miltä työtehtävät tuntuivat ja mitä niissä opin?
- Miten omat oppimistavoitteeni ovat toteutuneet?
- Missä onnistuin hyvin?
- Missä olisin voinut tehdä paremmin?
- Sainko tukea ja ohjausta työssäoppimisjakson aikana riittävästi?
- Millaista palautetta sain asiakkailtani?
- Millaisen kuvan mielestäni annoin itsestäni?
- Mitä hyötyä minulle oli harjoittelusta?
- Mistä asioista tai työtehtävistä haluaisin vielä syvempää tietoa?
- Oliko harjoittelusta jotakin haittaa (esimerkiksi terveydellistä)?
- Mitä ajattelen harjoitteluammattista työssäoppimisjakson jälkeen?
- Miten työelämätaidoni kehittyivät?
- Mitä haluaisin vielä tietää tai oppia työtehtävistäni, työpaikastani tai työkuulttuurista?
- Miltä työssäoppimisjakso minusta tuntui?
- Mikä oli erityisen mielenkiintoista?
- Mitä tekisin toisin jos nyt lähtisin työssäoppimisjaksolle?
- Miten tämä työssäoppimisjakso vaikutti suunnitelmiini?

Liite 6: Esimerkki tuntisuunnitelmasta kulttuuri-aihepiiriin ja tunnin muistiinpanot

TUNTISUUNNITELMA Avek-ryhmät, torstai 21.4.2011 klo 9.00 – 12.00
Opettajina Ulla Virtanen ja Anne Kumpula (TAOKK, 10TaMa)

Kehittämishanke – kulttuuri/pääsiäinen

Aihepiiri	Kulttuuri
Tuntisuunnitelma	Pääsiäinen
Ryhmä	TAKK:n Avek-ryhmien opiskelijat.
Oppimisympäristö	TAKK:n Hatanpään valtatie 34 G:n yksi luokka.
Tarvikkeet	Lorut aloitukseen paperilapuilla (U), pääsiäisruokaa (esim. suklaamunia, U), kamera (U), tietolista (U), virpomaoksia (U), Hatikselta (A): tyhjiä A4-papereita, värikyniä, maalarinteippiä ja flap-taulun tusseja, pääsiäiskuvia (molemmat), fiilismittarit x20 (A).
Näkökulma	U Virtasen ja A Kumpulan TAOKK:n kehittämishankkeen koulutuskokeilujen sarjassa tämä suunnitelma vastaa aihepiiriin Kulttuuri. Tarkoitus on laajentaa kulttuuri-käsitettä, nyt teemana pääsiäinen. Kulttuuri-aihepiiriin on tarkoitus laatia erilaisia tuntisuunnitelmaehdotuksia kevään ja kesän 2011 aikana. Opetusmenetelmät valitaan siten, että ne tukevat mm. periaatteita omakohtaisuus, tutkivuus ja dialogisuus.

Pääsiäinen Suomessa

Tavoite Opetuksen tavoite on hankkia omakohtaisesti kiinnostavaa tietoa pääsiäisestä dialogissa suomalaisten ja toisten opiskelijoiden kanssa. Tavoite on ymmärtää paremmin sitä minkä löytää ja tähän pyritään ennakkotehtävien ja muiden tehtävien kautta. Tavoite on tuottaa yhteinen monipuolinen tulkinta pääsiäisestä.

(jatkuu)

Sisältö ja menetelmä

- **Ennakkotehtävä (jaetaan 18.4.2011):**

- a.) **Haastattele yhtä suomalaista ja ota selville itseäsi kiinnostavia asioita pääsiäisestä ja sen vietosta Suomessa.**

Tee etukäteen paperille lista asioista joita juuri sinä haluat ottaa selville, asioita tarvitsee olla ainakin kymmenen. Mieti sitten ketä haluat haastatella, sovi tapaaminen ja käytä 0,5-1h haastatteluun. Vertaile mielessäsi kuulemiasi asioita vanhoihin oman kotimaasi käytäntöihin. Kirjoita kuulemistasi asioista muistiinpanot ja tuo ne mukana opetuspäivään 21.4.2011.

- b.) **Tuo torstaina mukana pääsiäiseen liittyviä kuvia (esim. lehdistä leikattuja tai valokuvia)**

- **Työvaiheet taululle ja läpi kevyesti: ennakkotehtävä, kuvakollaasi, koosteet, kokemukset**

Anne purki

- **Ennakkotehtävän purku/ vaihe 1 (lähipäivässä 21.4.2011):**

Ullalla mukana aloitus: 3 ”lorua” joista kukin liittyy johonkin teemaamme), opiskelijat esittivät ne toisille, ovat mukana lapuilla, liitettiin myöhemmin kuhunkin kenttään valkotaululla.

- a) Kolmikenttänä (kirkko, kaupallisuus, pääsiäisen vieton perinteet) puramme haastattelujen antia porukalla valkotaululle.

- *Mitä kirkolliseen pääsiäiseen liittyvää kukin sai haastatteluissaan esille? (kirkot, messut, värit jne.)*
 - *Mitä kaupalliseen pääsiäiseen liittyvää? (tuotteet, kohderyhmät, aukiolot jne.)*
 - *Mitä pääsiäisen vieton perinteisiin liittyvää?” (ajankäyttö, tekemiset, ruokailut, vierailut jne.)*

(jatkuu)

3 (5)

- b) Pääkohdat kirjoitamme näkyviin kuhunkin kenttään, tavoitteena kutakuinkin yhteneväiset ajatukset teemojen alla olevista asioista.

Anne keskustelutti ennakkotehtävästä (puolet olivat tehneet sen), Ulla kirjoitti otsikot kirkko, kauppa, perinteet taululle.

- **Vaihe 2: Kuvakollaasin rakentaminen**

- c) Ryhmä jaetaan 3-5 hengen pienryhmiin janan avulla eli syntymäkuukauden perusteella. Anne jakoi, kivaa keskustelua ryhmässä.
- d) Rakennetaan kuvakollaasi kaikkien keräämistä kuvista taululle teemojen ympärille. Tutkitaan pienryhmissä mikä kuva menee minkä teeman alle. Kolmion muodossa olevat teemaotsikot mahdollistavat kuvien sijoittelun esim. kahden teeman väliin. Ulla ohjaa rakentamisen alkuun, yhdessä ohjataan ryhmissä työskentelyä ja taululle viemistä. Tämä vaihe eteni aika nopeasti, kunnes kaikki ymmärsivät, että kaikki kuvat tulee käyttää ja työ jatkui.

- **Vaihe 3: Koosteet teemoihin**

- e) Työ jatkuu niin, että ensin pienryhmissä käydään tarkemmin läpi haastattelujen tuloksia, joista tehdään 3 x A4 – koosteet, kuhunkin teemaan omansa. Ryhmillä on tuotostensa suhteen vapaat kädet. Valmiit koosteet ryhmä vie taululle kunkin teeman lähelle. Anne ohjasi A4-työhön, molemmat ohjasivat työskentelyä ryhmissä. Joillakin taiteellinen näkemys voitti kirjallisen, toisilla asiapitoisuus omakohtaiset havainnot. Hyvä työmuoto, koosteiden omakohtaisuutta tulisi ohjata lisäämään.
- f) Töitä tutkitaan joukolla taulun äärellä. Kuvat voivat yhteisistä päätöksistä liikkua taululla katselun aikana. Ulla ohjasi tarkasteluun ja havainnoimiseen, yhdessä kaikki rakensimme taulua. Keskustelussa monta aihetta: pakanallinen kevään juhla, virpomisperinne, tulen ja savun merkitys, ortodoksinen pääsiäinen, paasto, kevätoksat ja rairuoho, liturgiset värit, pohjalainen trulliperinne, kevätpäiväntasaus, muna & hedelmällisyys, tiput ja puput, pääsiäisruoat ja

(jatkuu)

4 (5)

g) evakoiden länteen idästä tuoma perinne. Hienoja havaintoja perinteiden sekoittumisesta ja yleismaailmallisuudesta opiskelijat tekivät (mm. kristilliset uskot vs Islam). Samoin kokemuksia virpojista ovella ja siihen liittyneestä hämmennyksestä.

- **Vaihe 4: Merkitykselliset kokemukset (vaihtoehto)**

h) Tässä vaiheessa työskentelyä jokainen voi hakea kuvakollaasista itselleen mieluisan kuvan ja sen avulla kertoa/esittää omia merkityksellisiä kokemuksiaan pääsiäiseen liittyen. Esimerkiksi me/opiskelijat voimme/voivat esittää pienoisnäytelmää virpomisesta. Tätä teimme yhdessä kuten ryhmästä innostusta ilmeni ja kaikki kertoivat itselleen merkityksellisestä kuvasta. Me opettajat myös virvoimme. Ullalla mukana rekvisiittaa (virpomaoksia, munia, tipuja, pupuja jne.).

- **Vaihe 5: Pääsiäislehti (vaihtoehto)**

i) Koostamme kuvakollaaseista ja ryhmien A4-tuotoksista pääsiäislehden muistoksi. Jokainen ryhmäläinen voi ehdottaa lehdelle omaa nimeään. Kukin kirjoittaa ehdotuksensa A4-paperille tai taululle. Sitten järjestetään äänestys post-it -lapuilla. Eniten ääniä saanut ehdotus valitaan lehden nimeksi.

Tätä emme ehtineet tehdä, mutta tämän voisi toisen kerran myös jättää opiskelijoille tehtäväksi pääsiäisen jälkeen. Tällä kertaa Anne kokoaa lehden A4-koosteista, kollaasista otetuista ja kullekin merkityksellisistä pääsiäiskuvista.

(jatkuu)

5 (5)

Oppimisen arviointi

a) Opiskelijat arvioivat päivää fiilismittarilla: Millainen mieli jäi tästä päivästä? (palautuvat meille) **Anne**

Fiilismittarin tulokset

b) Opiskelijat arvioivat oppimaansa avainsanoilla: Mikä oli merkittävin oppimani asia tänä päivänä? (kootaan fläpille/A4:lle) **Ulla**

Viimeiseen kysymykseemme mitä (uutta) opit tänään opiskelijat vastasivat:

- kokko
- hämmentynyt olo, perinteet hyvin samanlaisia (maailmassa)
- munamies
- sana "pyhittää"
- Länsi-Suomi vs Itä-Suomi, vaikka yksi maa, eri perinteet
- Virvon varvon
- perinteisiä ruokia, pasha ja mämmi.